

ARBETSMATERIAL FÖR BEDÖMNING AV REELL KOMPETENS INOM UNIVERSITET OCH HÖGSKOLA

VALIDERING WEST

Innehållsförteckning

Inledning	3
Modellen – en kortversion	4
Om modellen.....	5
Roller.....	5
Student	5
Handläggare.....	6
Studievägledare.....	6
Ämnesbedömare	7
Beslutsfattare	7
Råd.....	7
Nämnd.....	8
Utgångspunkter	8
Studentcentrerad	8
Rättssäker.....	8
Kvalitetssäker	8
Resursoptimal	9
En generaliserbar modell.....	9
Generaliserbarhet och mångfald.....	10
Distanstudenter.....	10
Funktionshinder	10
Kön	10
Studenter som har svenska som andraspråk	11
Portfolio.....	11
Dokumentation	12
Dokumentation för akten	12
Dokumentation för det fortsatta arbetet.....	13
Dokumentation som komplement till utbildningsbevis.....	13
Modellen	15
Kartläggning.....	15
Samtal med vägledare.....	16
Självskattning	16
Ämneskunngutlåtande	16
Plan för bedömningsarbete	17
Bedömning	18
Bedömningsredskap.....	18
Autentiska bedömningar - bedömningspraktik	18
Cases	18
Gestaltning	19
Medbedömare.....	19
Medlärare	19
Medstudentbedömare	19
Praktiska prov/ laboration	20
Projektarbete	20
”Skriv Din egen kursplan.....	20
Skriftliga redogörelser.....	20
Specialanpassade test	20
Tolkningar av simulerade autentiska exempel	21
Bedömningsamtal.....	21

Formalisering	21
Formellt beslut	21
Utvärdering	21
Uppföljande samtal	21
Individuell studieplan	21
Kompletterande studier och examination utifrån behov	22
Projektet Validering West	23
Bedömning av reell kompetens - validering	23
Vad står i förordningen	24
Värdering	25
Diskussion	26
Förhandsbesked	26
Betyg	27
Ladok	27
Tidsåtgång	27
Kostnad för bedömning av reell kompetens	28
Studentens försörjning under processen	28
Pedagogisk utveckling	29
Att skapa ”reell kompetens-spår” i ordinarie utbildning	29
”Valideringskurs”	29
Tekniska hjälpmedel	30
Uppdragsutbildning	30
Hårda bedömningar	31
Blockbedömning	31
”Ej valideringsbar”	31
Att relatera högskolepoäng till lärandemålen	31
Att skriva yttrande och beslutsunderlag	32
Ämnesbedömarnas yttrande	32
Beslutsunderlag	32
Tillgodoräknande av reell kompetens kontra formella meriter	32
Studentperspektiv	33
Vägledning	33
Kvalitet	34
Kvalitet i modellens grundstruktur	34
Kvalitet på övergripande nivå	34
Kvalitet i kursplan	35
Kvalitet på ärendenivå	35
Certifiering av bedömare	35
Referenser och lästips	36

Bilagor

A. Per Anderssons värdering av modellen	A 1-6
B. Iwh Lauritsen och Anna Danielssons värdering av modellen	B 1-3
C. Exempel på plan för bedömningsarbete	
D./E. Exempel på självskattningsformulär med anvisningar	

Inledning

Metodmaterialet har utvecklats för att underlätta processen kring bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Materialet riktar sig till Dig som arbetar inom universitet och högskola. Ett motsvarande material har utvecklats för studenten.

Materialet bygger på en modell för bedömning av reell kompetens som skapats genom samarbetsprojektet Validering West.

Materialet är inte skrivet som en vetenskaplig text, tanken bakom materialet är att det ska vara ett lättläst metoddokument i det praktiska arbetet kring bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande.

Den första delen i det här dokumentet beskriver modellen för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Den inleds med en kort redogörelse för arbetssättet följt av en beskrivning av rollerna i processen, en beskrivning av hur arbetet med portfolio går till samt hur processen bör dokumenteras. Den första delen avslutas med en presentation av de faser som ingår i modellen samt metodstegen och redskapen.

Den andra delen inleds med en bakgrund till arbetet med att utveckla modellen, en presentation av projektet Validering West, en kort beskrivning av bedömning av reell kompetens som företeelse samt en presentation av högskoleförordningens texter kring bedömning av reell kompetens.

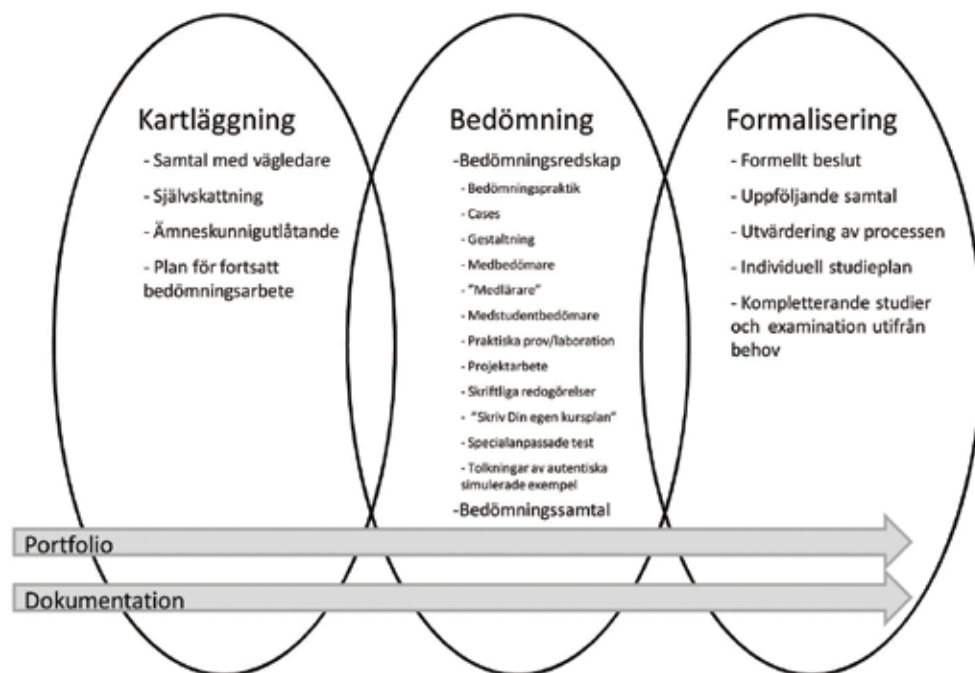
Den tredje delen innehåller två värderingar av modellen och metodmaterialet, gjorda av två utomstående personer. Den fjärde delen innehåller diskussion kring olika frågor med koppling till bedömning av reell kompetens.

På ett antal ställen i texten finns fotnoter med information om var man kan läsa mer relaterat till det aktuella stycket. I den femte delen av dokumentet finns en förteckning över lästipsen samt förslag till hur de olika dokument som nämns i texten kan utformas.

För att beskriva processerna kring bedömning och erkännande av tidigare lärande används i andra utbildningssammanhang begreppet validering. I de styrdokument som reglerar verksamheten vid universitet och högskola används begreppet bedömning av reell kompetens, vilket vi också använder i detta dokument. I de fall vi använder begreppet validering syftar det till andras arbete eller andras texter kring bedömning av reell kompetens.

Modeller och metodmaterial som det här utvecklas och förnyas över tid, det är en naturlig process. Samverkansprojektet Validering West avslutades vid 2009 års utgång, men medlemmarna i projektets arbetsgrupp kommer att fortsätta att arbeta med frågor som rör bedömning av reell kompetens och förhoppningsvis även ha möjlighet att uppdatera det material som är relaterat till modellen. För att kunna erbjuda ett uppdaterat material kommer alla dokument samlas på en gemensam webbplats, **www.hb.se/valideringwest**. Där finns även kontaktuppgifter till medlemmarna i projektets arbetsgrupp.

Modellen – en kortversion

- När studentens ansökan inkommit diarieförs den.
- Handläggaren, som har ett övergripande ansvar för ärendet, påbörjar dokumentation av ärendet.
- Om inte studenten träffat studievägledare i samband med ansökan kallas studenten till ett introducerande samtal.
- Studievägledaren informerar studenten om processen, förser studenten med självskattningsformulär, kursplaner och utbildningsplaner, förklarar portfoliomethodiken och går igenom ansökan med bifogade handlingar tillsammans med studenten.
- Under samtalet får studenten möjlighet att komma med förslag kring hur hans/hennes kunskaper ska bedömas gentemot kursplanernas mål.
- Handläggaren kontaktar ämnesbedömaren.
- Ämnesbedömaren gör en första bedömning om studentens kunskaper kan bedömas gentemot målen.
- Ämnesbedömaren lämnar ett förslag till hur bedömningarna kan gå till.
- Utifrån ämnesbedömaren yttrande och studentens önskemål sammanställer handläggaren en plan för hur ärendet ska hanteras.
- Studenten ges möjlighet att kommentera planen.
- Bedömningarna genomförs i enlighet med planen.
- Studenten samlar reflektioner och andra bevis på sin kunskap i portfolion.
- Ämnesbedömaren och student möts under ett bedömningsamtal, där de samtalar kring studentens portfolio och resultatet av bedömningarna utifrån kursplanernas mål.
- Ämnesbedömarna lämnar ett yttrande kring studentens kunskaper och färdigheter i relation till målen.
- Handläggaren sammanställer ett beslutsunderlag.
- Utifrån underlaget tar beslutsfattaren beslut om tillgodoräknande eller avslag.
- Eventuella tillgodoräknanden registreras i det studieadministrativa systemet.
- Studievägledaren genomför ett uppföljande samtal med studenten.
- Handläggaren upprättar i samråd med studievägledaren en plan för eventuella kompletterande studier.
- Studenten lämnar en utvärdering av processen.
- Studenten antas till eventuella kompletterande studier.

Om modellen

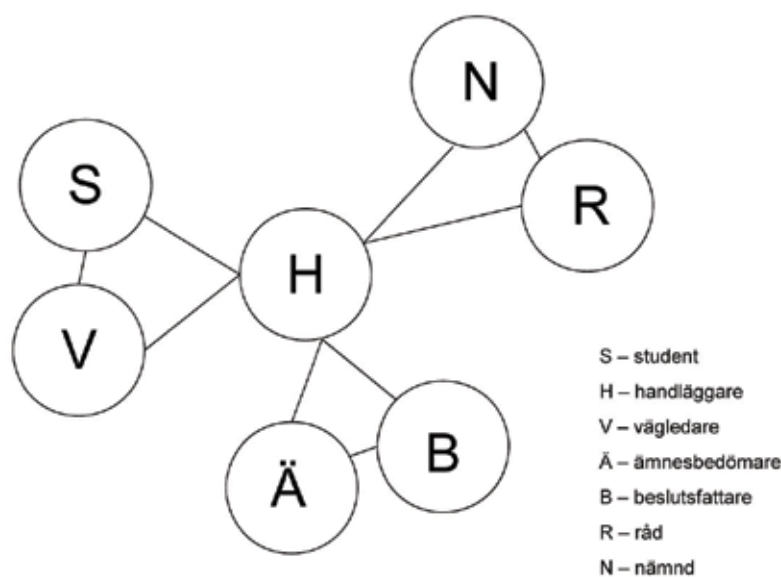
Modellen är indelad i tre faser. I den inledande fasen görs en kartläggning och en plan för ärendets gång. I den andra fasen bedöms studentens kunskaper gentemot kursplanernas mål och i den tredje fasen fattas formella beslut i ärendet och plan för eventuella kompletterande studier upprättas.

En strävan har varit att skapa en modell som sätter studenten i fokus, en modell där studenten inte blir ett objekt, utan får en aktiv roll i processen. Genom att portfoliomethodik används genomgående får studenten ett ansvar och en aktiv roll. En annan utgångspunkt har varit att modellen ska vara enkel att använda och inte kräva omfattande resurser. Modellen ska dessutom säkerställa att beslut om tillgodoräknande fattas på ett kvalitetssäkert och rättsäkert sätt.

Många av delarna i den modell som presenteras är lånade från andra modeller för bedömning av reell kompetens¹.

Roller

Ett antal roller är relaterade till modellen. Nedanstående bild visar relationer mellan de olika rollerna i processen utifrån modellen för tillgodoräknande av reell kompetens. Rollerna kan ingå som delar i en tjänst, och det är också möjligt att inom ramen för en tjänst kombinera flera roller, t ex handläggargollen med studievägledarrollen eller beslutanderollen.

Student

I arbetet med bedömning av reell kompetens finns en risk att studenten blir ett objekt som ska bedömas, studenten blir inte delaktig i vare sig planeringen av processen eller i identifieringen av den egna kunskapen. Valideringsdelegationen skriver i slutrapporten att det är viktigt att individen, dvs studenten, får en aktiv roll i processen². Studenten ska ges möjlighet att delta i planeringen av processen samt att påverka processen, t ex genom att ge förslag på redskap som ska användas i bedömningarna. Portfoliomethodiken stödjer detta förhållningssätt, studenten lär sig reflektera kring sin kunskap, och blir på så sätt ägare till kunskapen om sin kunskap.

¹Inspiration har hämtats från bl a Meriteas modell för validering, liksom Andersson & Fejes, Lindvall samt av Valideringsdelegationens arbete. Referenser till de olika inspirationskällorna finns i lästipslistan längst bak i boken. Du kan läsa mer om Meritea och företagets verksamhet på www.meritea.se.

²Se Valideringsdelegationens slutrapport, sidorna 102-103

Handläggare

Handläggaren har ett lärosätesövergripande ansvar för alla ärenden som rör bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande.

I handläggarens uppdrag ingår att upprätta en plan för hur varje individärende ska hanteras; vilka redskap som ska användas, vem som ska göra bedömningarna samt tidsplan för ärendet. Handläggaren ansvarar för dokumentation av ärendet. I handläggarens ansvar ingår också att se till att ämnesbedömare knyts till ärendet.

Handläggaren är den som har den djupgående kunskapen om modellen. Handläggaren fungerar som ett metodstöd inom lärosätet, och bör kunna överföra kunskap och erfarenheter mellan olika områden och utbildningar.

Vid ett eventuellt överklagande av beslut i individärende hanterar handläggaren ärendet.

Handläggaren sammanställer kvalitetsrapporter som sedan föredras för nämnder och råd. Handläggaren har också ett ansvar för utvecklingsarbete kring bedömning av reell kompetens och sammanställer förslag till förändringar av metoder och riktlinjer.

De roller som i övrigt ingår i modellen är förmodligen identifierade inom lärosätet, men handläggarrollen kan eventuellt behöva skapas. Det är inte nödvändigt att skapa en tjänst för handläggarrollen, rollen kan ingå som en del i en annan tjänst³.

Studievägledare

Studievägledaren är studentens kontaktperson genom hela processen, från ansökan om tillgodoräknande till kompletterande studier⁴. Studievägledning fyller en viktig funktion under processen, och därför ingår kontakt med studievägledare som ett moment i processen. I många fall tar studenten kontakt med studievägledare i samband med att han/hon ansöker om bedömning av reell kompetens. I de fall där studenten lämnat ansökan om bedömning av reell kompetens utan att ha varit i kontakt med en vägledare, ser handläggaren till att en kontakt etableras mellan student och studievägledare.

Studievägledarens uppgift är bl a att informera studenten om processen, gå igenom ansökan med studenten, kartlägga studentens syfte med ansökan om tillgodoräknande samt se till att studenten får kursplaner och ev utbildningsplaner för kurser och ev program som studenten ansökt om bedömning gentemot. Vägledaren ska under samtalet även gå igenom arbetssättet kring portfolio. Vägledaren återrapporterar efter samtalet till handläggaren⁵.

Studievägledaren ansvarar även för att hålla uppföljande samtal med studenten samt att i samråd med handläggaren utforma en individuell studieplan för det som studenten eventuellt behöver komplettera med.

I den här modellen ställs inga specifika utbildningskrav på vägledaren, utan menar att lärosätet har gjort bedömningen att den som anställts som studievägledare också uppfyller de förväntningar som ställs på en vägledare⁶.

³ I Valideringsdelegationens rapport VLD 2006/76.5 skriver Kerstin Svensson att vägledaren kan vara den som följer, koordinerar och håller samman processen. Vi har valt att lägga motsvarande uppgifter på handläggarrollen, en central funktion inom högskolan.

⁴ Andersson & Fejes poängterar vikten av att validanden har EN kontaktperson, t ex vägledaren, läs mer på sidan 153.

⁵ Studievägledaren gör inga bedömningar av studentens kunskap gentemot kursplanernas mål. Detta diskuterar även t ex Kerstin Svensson i Valideringsdelegationens rapport VLD2006/76.5

⁶ Jämför resonemanget om ämnesbedömare nedan.

Det krävs att vägledaren har utbildningsspecifika kunskaper, och rekommendationen är att det är utbildningsspecifika studievägledare som knyts till ärendena, inte vägledare med mer allmän inriktning⁷.

Ämnesbedömare

Bedömningarna av studentens kunskaper i relation till kursplanernas mål bör göras av en grupp med bedömare med goda ämneskunskaper⁸. Gruppen ska utifrån den plan för hur ärendet ska hanteras göra bedömningar av studentens kunskaper.

Ämnesbedömarna ska ha god ämneskunskap och deras utbildningsnivå bör ligga på en högre nivå än den nivå som studenten ansöker om bedömning på. Dessutom ska bedömarna ha genomgått den högskolepedagogiska utbildning som krävs för fast anställning som lärare i högskolan⁹.

Ämnesbedömarna fattar inget formellt beslut om tillgodoräknande, utan lämnar ett yttrande kring studentens kunskaper och färdigheter i relation till kursplanernas mål. Utifrån yttrandena sammanställer handläggaren ett beslutsunderlag, där det ska framgå vem som gjort bedömningar, hur de gjorts samt ett förslag till beslut.

Beslutsfattare

Beslutsfattare är, om inget annat beslutats inom lärosätet, den som har delegation att besluta i tillgodoräknandeärenden. Vår rekommendation är att det alltid är samma beslutsfattare, oavsett om grunden för tillgodoräknandet är akademiska studier eller reell kompetens. Den beslutande behöver inte ha sakkunskaper i ämnet, med professionella, kunniga ämnesbedömare och en korrekt handläggning bör underlaget ge beslutsfattaren den information som krävs för att fatta beslut.

Beslut om plan för ärendehantering samt individuell studieplan för kompletterande studier fattas av den/de som i övrigt fattar beslut om individuella studieplaner.

Råd

Ett övergripande ansvar för bedömning av reell kompetens på utbildnings-/ämnesnivå bör knytas till ett råd. Rådet ska utifrån den generella modellen anpassa arbetet med bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande utifrån utbildningen/ämnet. Rådet bör även fungera som handläggarens bollplank och vara t ex ett stöd i arbetet med att utse ämnesbedömare.

Rådet bör också ha en kvalitetssäkrande funktion, där ärenden inom det egna området diskuteras utifrån perspektivet att utveckla och förbättra ärendehantering.

Rådet kan vara en redan idag befintlig sammanslutning, t ex institutionsstyrelser eller utbildningsråd. En strävan bör vara att det finns externa parter i rådet för att kunna komma med idéer för utveckling av modellen utifrån det aktuella arbetsmarknadsområdet samt få en insyn i processen kring bedömning av reell kompetens. Det är också viktigt att det i rådet ingår studentrepresentanter för att stärka studenternas rättsäkerhet. Handläggaren bör vara föredragande i rådet i ärenden som rör bedömning av reell kompetens.

⁷ Högskoleverket skriver i rapporten Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R om vikten av studievägledning under processen samt att vägledarrollen alltid bör ingå processen kring bedömning av reell kompetens.

⁸ Valideringsdelegationen diskuterar i slutrapporten vikten av att flera bedömare deltar i bedömningsarbetet, läs mer i Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 97

⁹ I andra valideringssammanhang certifieras bedömare, vi har dock valt att utgå från att Andersson & Fejes tankar om lärarrollen, läs mer i avsnittet Certifiering av bedömare.

Nämnd

Det övergripande ansvaret för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande bör ligga hos en högskoleövergripande nämnd, t ex de särskilda organ som ansvarar för lärarutbildningarna eller de nämnder som ansvarar för forsknings- och utbildningsfrågor på övergripande nivå.

Nämnden fattar beslut om förändringar i modellen för tillgodoräknande av reell kompetens och riktlinjer för tillgodoräknande. Nämnden bör också ha ett övergripande kvalitetsansvar för reell kompetens, och bli ansvariga för de kvalitetssäkringsprogram, som Högskoleverket uppmanar lärosätena att sammanställa¹⁰.

Handläggaren, som bör vara nämndens kontaktperson, sammanställer och föredrar ärenden för nämnden.

Utgångspunkter

Utvecklingsarbetet kring modellen har präglats av följande utgångspunkter; studentcentrerad, rättssäker, kvalitetssäker och resursoptimal.

Studentcentrerad

För att ett tillgodoräknande baserat på reell kompetens ska vara till fördel för studenten krävs att studenten blir aktiv i processen för under bedömningsfasen kunna visa sin kunskap på bästa sätt samt för att senare äga kunskapen om sin kunskap. Processen måste därför utgå från studentens syfte med ansökan om tillgodoräknande och anpassas efter studentens önskemål och behov, t ex valet av redskap och tidsplan för hanteringen av ärendet. I modellen har därför portfoliomethodiken fått en central roll.

Då bedömning av reell kompetens är en relativt ny företeelse måste studenten också rustas för att kunna beskriva sin kunskap och processen kring bedömning av reell kompetens för t ex presumtiva arbetsgivare.

Ett särskilt arbetsmaterial har utarbetats för studenten.

Rättssäker

Ett krav på en modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande är att den är rättssäker. Studenten ska ha möjlighet till insyn i sitt ärende, hanteringen ska följa de lagar och regler som gäller och bedömningar ska dokumenteras och vara möjliga att följa för studenten och andra berörda av ärendet.

Ett mål att sträva efter är att en bedömning av en student ska bli så rättvisande som möjligt, och att bedömningen ska bli likvärdig oavsett vem som bedömer.

I modellen har dokumentation fått en central betydelse, dokumentationen är en viktig del i studentens rättsäkerhet. För att studenten ska kunna förutse vad processen innebär ska en plan för arbetet upprättas. Studentens rättsäkerhet säkras genom att varje ansökan om tillgodoräknande diarieförs. Ärendet ska avslutas med ett formellt beslut, som studenten kan överklaga. I ärendets akt ska förutom ansökan även plan för ärendehantering, beslutsunderlag, beslut, individuell studieplan samt processdokumentation ingå.

Kvalitetssäker

Kvalitetssäkring av modellen ger resultatet av bedömningarna en legitimitet. Legitimiteten bygger på

¹⁰ Läs mer i Högskoleverkets rapport 2009:21R.

att processens delar har en hög validitet och reliabilitet. En hög validitet innebär att bedömningarna mäter det som de är tänkta att mäta. Hög reliabilitet bygger på att bedömningarna är gjorda på ett trovärdigt sätt.

För att modellen ska ses som kvalitetssäker krävs dessutom att det med kontinuitet görs uppföljningar av kvaliteten i ärendena.

Att skapa en modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande är i sig en kvalitetssäkrande åtgärd. Handläggjarrollen innebär att det finns en roll som har till uppgift att samordna arbetet samt likrikta hanteringen av ärendena inom lärosätet.

I kvalitetssäkrande hänseende har vissa krav ställts upp för bedömarrollen och studievägledarrollen. För att öka reliabiliteten bör bedömningarna göras av en grupp ämneskunniga. Dessutom bör man använda flera bedömningsredskap. Rådet ger rekommendationer kring vilka bedömningsredskap som är lämpliga för det specifika utbildningsområdet.

Studenten får komma med förslag kring hur bedömningarna ska läggas upp. När handläggaren sammanställt planen för arbetet, ska studenten godkänna den innan den fastställs.

Under hela processen sammanställer handläggaren dokumentation över processen, dokumentationen fyller en viktig funktion i kvalitetsuppföljningen av ärendehanteringen. Utvalda ärenden tas upp för kvalitetsuppföljning i rådet, där dokumentationen tillsammans med den utvärdering av processen som studenten lämnar, blir viktiga underlag.

Ett längre resonemang kring kvalitetssäkring av bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande finns under rubriken Diskussion.

Resursoptimal

Att arbeta med bedömning av reell kompetens är ett arbete som av många lärosäten ses som kostsamt och tidskrävande. Förvaltningslagens 7§ anger att ”varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt”¹¹.

Tydliggörande av rollerna i processen bidrar till resursoptimering genom att kompetenser inom organisationen används på för högskolan bästa sätt.

Modellen har därför anpassats så att högskolornas kostnader begränsas, samtidigt som bedömningarna ska vara väl genomförda och resultaten vara rättvisande.

Genom att använda en övergripande modell kan man styra användningen av resurser. Tanken med modellen är att visa på redskap, så att högskolornas resurser kan användas på bästa sätt genom val av metoder som på bästa sätt fångar och exponerar kunskaper inom det aktuella kunskapsområdet. Detta utan att för den skull riskera kvaliteten i bedömningarna.

En generaliserbar modell

En av utgångspunkterna i arbetet att skapa modellen har varit att den ska kunna tillämpas inom alla utbildningsområden och för alla kategorier studenter. Modellen är flexibel och kan enkelt anpassas efter olika lärosätens förutsättningar. Utifrån de tre huvudfaserna går det att anpassa modellen utifrån studentens önskemål och behov samt utifrån utbildningens innehåll och struktur.

¹¹ Förvaltningslagen SFS 1986:223, §7

Satsningar gentemot specifika grupper kan leda till att insatsen ses som en stödåtgärd för svaga grupper, vilket i sin tur leder till att statusen på tillgodoräknande av reell kompetens blir låg¹². Genom att skapa en övergripande, flexibel modell, som kan användas för alla studentkategorier, kan statusen för bedömning av reell kompetens förbättras.

Andersson, Sjösten och Ahn skriver om problematiken med att skapa generella modeller för bedömning av reell kompetens, och nämner bl a att varje ärende är unikt och måste hanteras därefter¹³. Den modell som presenteras i det här dokumentet beskriver ett standardiserat arbetssätt, där ramarna för hanteringen av alla ärenden är de samma, men där bedömningsfasen kan anpassas efter individens önskemål och behov.

Generaliserbarhet och mångfald

Intentionerna när bedömning av reell kompetens fördes in i Högskoleförordningen utifrån propositionen om den öppna högskolan var att öka mångfalden i studentgruppen. I högskolans årsredovisningar redovisas mångfald med könsfördelning, andelen studenter som är utlandsfödda och andelen studenter med icke-akademisk bakgrund.

Genom att marknadsföra möjligheterna till bedömning av reell kompetens kan mångfalden i högskolan ökas. Möjligheten att tillgodoräkna tidigare inhämtad kunskap kan framför allt bidra till att fler män och personer med icke-akademisk bakgrund får intresse för högskoleutbildning¹⁴.

Valet av verktyg för bedömning av reell kompetens bör utgå från studentens förutsättningar och bakgrund¹⁵.

Distansstudenter

De flesta moment som ingår i modellen kan utan några större svårigheter appliceras i distansformat, t ex genom att använda webbkamera, telebild och lärplattform. Grundprincipen bör vara att en utbildning som ges på distans också kan bedömas för tillgodoräknande på distans. För stationära utbildningar finns egentligen inga hinder att använda de redskap som används för bedömning av reell kompetens för distansstudenter. Valet av redskap bör dock alltid utgå från studentens önskemål.

Funktionshinder

Den som har ett funktionshinder har ofta själv en god medvetenhet om vilka undervisningsformer/bedömningsformer som fungerar. Studenten bör därför få en central roll i planeringen av processen. Även funktionshindrersamordnare/dyslexipedagog etc bör involveras.

Kön

Arbetsgruppen ser att de aspekter som kan relateras till kön i samband med bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande inte enbart är kopplade till processen. De problem vi kan identifiera är kopplade till människors syn på kön och yrken, och de finns även i den ordinarie utbildningen och i arbetslivet. Därför har ingen specifik anpassning till könsaspekter gjorts i modellstrukturen. Könsaspekter är dock viktiga att vara medveten om och ta hänsyn till i planering och genomförande av bedömningarna, särskilt när studenten önskar få sin kunskap bedömd gentemot en utbildning som domineras av det motsatta könet.

¹² Läs mer i t ex Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 79-80.

¹³ Läs mer i Andersson, Sjösten och Ahn, sidan 82

¹⁴ Inom de flesta utbildningar i det svenska utbildningssystemet är kvinnor överrepresenterade, ca 61 % av studenterna på Sveriges lärosäten är kvinnor. Se Kvinnor och män i högskolan, Högskoleverkets rapport 2008:20R.

¹⁵ Läs mer i Sandberg & Schultz Validus I, sid 28

Forskning, t ex Ann-Katrin Jakobssons avhandling, visar att pojkar/män ofta skattar sin kunskap högre än vad flickor/kvinnor gör. Detta är ett exempel på en könsrelaterad fråga som är viktig att väga in i arbetet¹⁶.

Studenter som har svenska som andraspråk

I bedömning av reell kompetens inom högskolan bör språket inte vara ett problem, i den grundläggande behörigheten finns krav på kunskaper i såväl svenska som engelska, och det är upp till båda parter att göra sig förstådda. En professionell bedömare låter inte språket bli en del av bedömning av ämneskunskaper.

Kulturella skillnader kan vara ett större problem än språket i sig, kulturbakgrunden kan självfallet påverka utfallet av bedömningen. I vissa kulturer är det t ex ofint att framhäva sig, och detta kan påverka utfallet i t ex en självskattning. Med medvetna bedömare kan problemet överbryggas.

Portfolio

Modellen baseras på portfoliomethodik, som ger studenten en central roll. Genom att arbeta portfoliobaserat utvecklar studenten en egen förståelse och medvetenhet kring den egna kunskapen och det egna lärandet. Studenten blir inte bara ägare av kunskapen på en konkret nivå, utan även på en meta-nivå¹⁷.

Genom att arbeta med portfolio i processen blir studenten ägare av processen och får därigenom medvetenhet om sina kunskaper och sitt lärande. Ellmin skriver att genom att arbeta med portfolio får eleven (i vårt fall studenten) en större kontroll över sitt lärande¹⁸. Högskoleverket skriver att en förutsättning för att överhuvudtaget kunna göra en bedömning av kompetens är att den kan beskrivas¹⁹. Att arbeta med portfolio ger studenten redskap att beskriva sin kompetens.

Portfolio är ett vanligt sätt att arbeta i konstnärssammanhang, där portfolio avser den mapp där konstnären presenterar sina verk för presumtiva uppdragsgivare. I undervisningssammanhang är portfolios fysiska form mindre viktig, portfolio blir mer ett sätt att tänka och att förhålla sig till kunskap och lärande.

Portfoliomethodiken bygger mer på reflektion än på samlande, dokument som sparas i portfolion blir mer bevis på den kunskap som reflektionen visar. Reflektion innebär att kunna stanna upp, fundera på vad man gjort bra och vad som kunde göras ännu bättre nästa gång. Det handlar om att förstå hur man tänker, inte bara vad man tänker. Reflektion uppmuntrar tänkande om ett eget tänkande. Inom ramen för bedömning av reell kompetens innebär reflektionen att kunna analysera och bedöma den egna kunskapen och kunskapsbildningen.

Egidius menar att en portfolio, enkelt beskrivet, bör besvara dessa fyra frågor:

- Vad har jag gjort?
- Hur har jag gjort?
- Varför gjorde jag det?
- Vad blev resultatet?

Det räcker inte att besvara de två första frågorna, för att reflektionen ska vara komplett krävs tankar

¹⁶ Läs mer i Ann-Katrin Jakobssons avhandling Motivation och inläring ur genusperspektiv, sid 167--

¹⁷ Se Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 17

¹⁸ Läs mer i Ellmins Portfolio: sätt att arbeta, tänka och lära

¹⁹ Se Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 7

på en metakognitiv nivå. Metakognition innebär att studenten förvärvar kunskap om sin egen kunskapsprocess. Det handlar om att förstå hur man tänker, vilka strategier man använder samt vilken förmåga man har att följa och själv kontrollera sin egen kunskapsprocess. Portfoliomethodiken underlättar detta²⁰.

Portfolions fysiska form kan arrangeras genom att man har en mapp eller pärm där man samlar dokument, men även andra former, t ex en lärplattform, en blogg eller en arbetsdagbok kan vara tänkbara. Det gemensamma för de olika formerna är att man på ett strukturerat sätt samlar olika bevis för sin kunskap och kompetens samt reflekterar kring dessa²¹.

En högskoleutbildning ska inte bara ge studenten en kunskap som är relaterad till det ämnesområde som utbildningen rör, förutom de specifika kunskaperna knutna till utbildningsområdet förväntas studenten även tillägna sig andra, generella kunskaper och färdigheter. Genom att använda portfolio-metodiken kan studenten tränas ”att bli akademiker”. Egidius för ett resonemang om detta liksom Andersson, Sjösten och Ahn²¹.

Högskolelagen 1992:1434:

8 § Utbildning på grundnivå skall väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella eller specialutformade program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Regeringen får dock medge undantag när det gäller konstnärlig utbildning.

Utbildning på grundnivå skall utveckla studenternas

- förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar,
- förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, och
- beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Inom det område som utbildningen avser skall studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen, och
- utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Högskolelagen anger att en student ska ha beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Arbetet med portfolio ger studenten redskap att reflektera kring sin kunskap, vilket är viktigt när man står vid ett vägskäl. Dessutom blir portfolion ett konkret redskap att använda i studentens kommande arbetssökande.

Dokumentation

Dokumentation är en viktig del av arbetet med bedömning av reell kompetens, därför löper dokumentation genom de tre faserna. Dokumentation av ärendet bör påbörjas så snart en ansökan om bedömning av reell kompetens kommer in till lärosätet. Handläggaren ansvarar för dokumentationen.

Det krävs tre former av dokumentation; dokumentation för akten, dokumentation för fortsatt hantering av ärendet inom lärosätet och dokumentation som komplement till utbildningsbevis.

Dokumentation för akten

För lärosätets del är det viktigt att ha en dokumentation över ärendets gång, vilka beslut som fattas, vilka personer som varit involverade samt hur ärendet hanterats²³.

²⁰ Mer om portfolio, bedömning och reflektion finns att läsa i Egidius samt Andersson, Sjösten & Ahn.

²¹ Läs mer om arbetsdagbok som redskap i t ex Lindvall.

²² Läs mer i t ex Egidius, sidan 150--

²³ Högskoleverket resonerar om vikten av dokumentation i rapporten Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräkande, Rapport 2009:21R, sidan 51

Beslut av reell kompetens för tillgodoräknande och grunden för beslut bör dokumenteras för att uppfylla krav om rättssäkerhet och tydliggöra bedömningens underlag. Beslut om tillgodoräknande och underlag till besluten ska dessutom arkiveras centralt inom högskolan.

I akten bör studentens ansökan, planen för hanteringen, beslutsunderlaget, beslutet samt studieplan för de kompletterande studierna ingå.

Studenten skall ha insyn i sitt ärende. Ett pågående ärende ska vara möjligt att följa under hela processen såväl för student som för personal som är berörda av ärendet.

Att bedöma reell kompetens är process som ofta tar lång tid, och dokumentationen är viktig för att tydliggöra och effektivisera arbetet.

Dokumentation av tidigare ärende blir också en kunskapsbank att använda vid planeringen av hanteringen av andra ärenden.

Studenten har möjlighet att överklaga ett beslut om tillgodoräknande. Vid ett eventuellt överklagande fyller dokumentationen en viktig funktion.

I arbetet med kvalitetssäkring av bedömning av reell kompetens är dokumentationen viktig för att kunna följa upp och kvalitetsgranska hanteringen. Genom dokumentationen kan lärosätet efter genomförd process gå tillbaka och reflektera över grunderna för bedömningen för att föra med sig denna kunskap in i nästa ärende/process. Studentcentrering, rättssäkerhet, resursoptimering och kvalitetssäkring kan inte ske utan en strukturerad dokumentation hela processen igenom²⁴.

Dokumentation för det fortsatta arbetet

Under formaliseringsfasen är det viktigt att dokumentation över vilka mål studenten uppfyller sammanställs, dokumentet blir ett underlag när studenten och de kursansvariga lärarna planerar eventuella kompletterande studier.

Bedömarnas kommentarer i yttrandena kring hur studenten antingen kan göra uppgifter inom ramen för bedömningsarbetet eller i de kompletterande studierna sammanfattas i den dokumentation som görs för det fortsatta arbetet.

Dokumentation som komplement till utbildningsbevis

Bedömning av reell kompetens är en relativt ny företeelse i Sverige, och många arbetsgivare känner inte till processen, och har en tveksam inställning till utbildning där reell kompetens ingår. Därför är det viktigt att studenten får samlad dokumentation över processen. I den dokumentation som studenter får bör det framgå vad som bedömts, hur det bedömts, vem som gjort bedömningen och vad resultatet blev²⁵. Dessutom bör det finnas en allmän text om bedömning av reell kompetens. För de lärosäten där reell kompetens är en del av lärosätetsprofilering i form av mångfaldsperspektiv, lärande i arbetslivet, professionsanknytning etc bör tillgodoräkningen av reell kompetens få en framskjuten roll, där dokumentationen över processen för bedömning av reell kompetens blir ett officiellt dokument, kanske t o m med rektors underskrift.

När det i dokumentationen framgår hur bedömningarna gjorts och vem som har gjort dem, kommer detta eventuellt leda till att andra lärosäten lättare accepterar tillgodoräkningen. Processen kring

²⁴ Se Valideringsdelegationens slutrapport, sidorna 30, 58

²⁵ Se t ex SUHF:s rekommendationer för bedömning av reell kompetens.

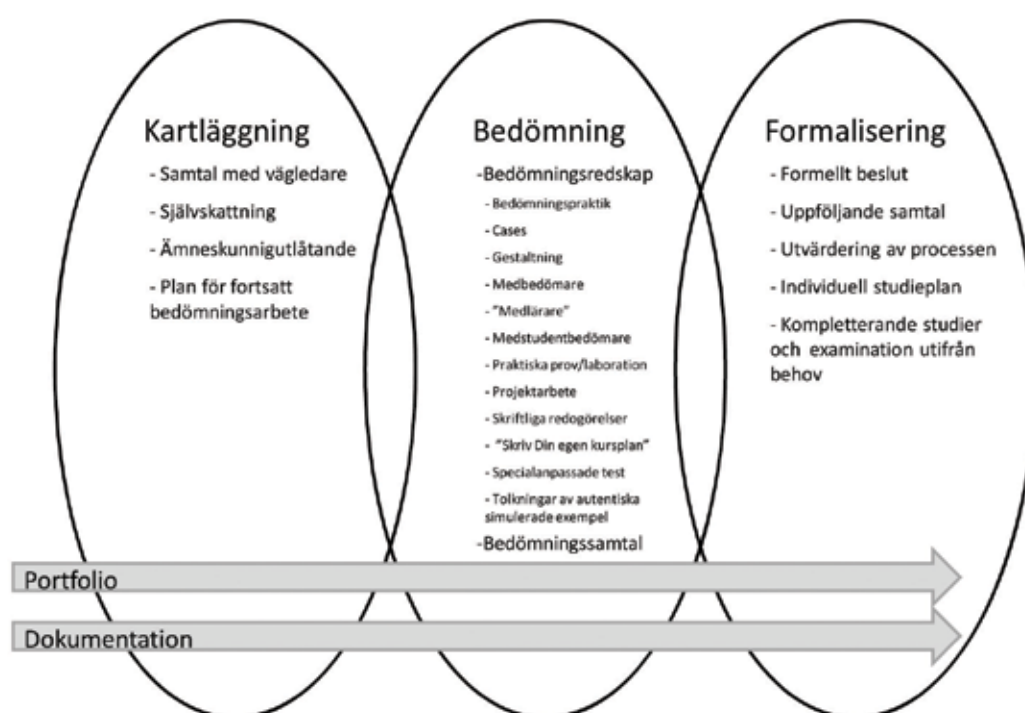
bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande är tidskrävande för såväl lärosäte som student, därför är det värt att sträva efter att lärosäten godtar varandras bedömningar²⁶.

²⁶ I Högskoleverkets enkät ställdes frågor om huruvida lärosätena accepterar bedömningar från andra lärosäten. Läs mer i Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R

Modellen

Modellen som här presenteras relaterar till andra modeller för bedömning av reell kompetens. Modellens struktur har samma grundstruktur som såväl Andersson och Fejes som Lindvalls indelning²⁷. Det finns en vinst i att modellen har mycket gemensamt med andra modeller inom området. Andra myndigheter och organisationer kan ha lättare att acceptera bedömningar som gjorts utifrån samma struktur som inom det egna området. Genom att använda likartade modeller för bedömning av reell kompetens blir det även enklare att etablera samarbeten mellan t ex högskolor och vuxenutbildningsenheter.

Den tredje fasen i den här modellen har benämnts formalisering, i andra modeller förkommer andra begrepp, t ex erkännande och dokumentation. Inom universitets- och högskoleområdet passar dock begreppet formalisering bättre, genom ett beslut att tillgodoräkna en students reella kompetens blir denna kunskap formellt likställd med annan akademisk kunskap²⁸.

Kartläggning

Under kartläggningen identifieras vilket syfte studenten har med sin ansökan om bedömning av reell kompetens, studenten får information om processen, en plan för vad som ska bedömas och hur upprättas och studenten gör en självskattning av sin kunskap gentemot kursplanernas mål. I kartläggningsfasen är studievägledaren en viktig resurs.

Studentens ansökan om tillgodoräknande kan ha föregåtts av kontakt med t ex programansvarig, studievägledare eller handläggare, men formellt sett startar tillgodoräknandeprocessen när studenten lämnar sin ansökan om tillgodoräknande²⁹.

²⁷ Läs mer i Andersson & Fejes och Lindvall

²⁸ Läs mer i t ex Andersson & Fejes och Lindvall

²⁹ Se Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 55

Samtal med vägledare

I samband med att studenten gör ansökan om tillgodoräknande hålls ett introducerande samtal mellan studenten och studievägledare. Handläggaren ansvarar för att studenten får kontakt med studievägledare. Under samtalet kartlägger studievägledaren studentens syfte med processen, vilken formell dokumentation studenten har från t ex tidigare studier och arbete. Om det finns formella meriter som utan prövning av reell kompetens kan tillgodoräknas, ska studievägledaren göra noteringar om detta, så att beslut om tillgodoräknande kan fattas utan att kurserna går in i processen kring bedömning av reell kompetens.

Under samtalet ska studenten också få information om hur processen kommer att gå till och vilka konsekvenser ett tillgodoräknande kan få, t ex ur studiemedelshänseende. Studievägledaren ska se till att alla nödvändiga uppgifter finns med i ansökan om tillgodoräknande, samt att eventuella underlag har bifogats.

Samtalet kan med fördel hållas i samband med att studenten gör ansökan om tillgodoräknande. Har nödvändiga uppgifter samlats in under ett studievägledande samtal inför ansökan och studenten har fått information om processen, är det inte nödvändigt att genomföra ytterligare ett samtal. Vägledaren dokumenterar samtalet, och ger återkoppling till handläggaren.

Självskattning

Självskattning är en viktig del i studentens process kring bedömning av reell kompetens, framför allt för att reflektera kring och bli medveten om den egna kunskapen samt relationen mellan den egna kunskapen och de aktuella kursmålen³⁰.

Utifrån studentens ansökan om tillgodoräknande, förses han/hon med aktuella kursplaner för de kurser han/hon ansökt om tillgodoräknande för samt självskattningsformulär för respektive kursplan.

I självskattningsmaterialet ska studenten skatta sig gentemot kursplanernas mål och om möjligt motivera sina bedömningar. Självskattningen i sig själv bör inte fungera som bedömningsunderlag, men är ett viktigt underlag för studentens syn på den egna kunskapen och som underlag i t ex bedömningsamtalet.

Ett förslag till hur självskattningsmaterial kan utformas inklusive anvisningar finns bland övriga bilagor.

Ämneskunnigutlåtande

Bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande är en omfattande process för såväl studenten som lärosätet, det är därför viktigt att redan innan bedömningsfasen inleds konstatera om det är troligt att studenten har kunskap av omfattning så att det är möjligt att göra en bedömning. Utifrån studentens ansökan inklusive motivering och meritförteckning gör ämnesbedömaren en bedömning, som resulterar i ett yttrande. I de fall ämneskunnig inte anser att det finns underlag för att påbörja en fördjupad bedömning, sammanställer handläggaren ett beslutsunderlag. Utifrån underlaget fattar sedan beslutsfattaren om ett avslag på studentens ansökan.

³⁰ Högskoleverket resonerar kring självskattning i rapporten Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 60

³¹ Andersson & Fejes benämner detta moment ”urval”. De menar dock att det är vägledaren som gör bedömningen om det finns underlag att fortsätta processen, i den här modellen är det den beslutande som fattar beslutet utifrån ämneskunnigs bedömning. Läs mer i Andersson & Fejes, sidan 120.

Plan för bedömningsarbete

Utifrån studentens ansökan om tillgodoräknande och studentens självskattning ska en plan för det fortsatta bedömningsarbetet upprättas. Planen ska ge information om vilka kurser som ska bedömas, hur bedömningarna ska gå till, vem som ska bedöma samt när bedömningarna ska vara klara.

När handläggaren sammanställt planen ska studenten ges möjlighet att yttra sig om planen innan den fastställs. Beslut fattas av den som är beslutsfattare för individuella studieplaner. Planen för hur bedömningsarbetet ska genomföras kan senare omformas till en individuell studieplan.

Ett förslag till hur en plan för bedömning kan utformas finns bland övriga bilagor.

Bedömning

Under bedömningsfasen gör ämneskunniga bedömningar av studentens kunskaper, färdigheter och kompetens gentemot kursplanernas mål. För att nå en ökad reliabilitet bör bedömningarna göras av en grupp ämneskunniga bedömare³².

Bedömningsredskap

Nedan presenteras redskap som kan användas för bedömning av studenters reella kompetens gentemot kursplanernas mål. Handläggaren väljer, utifrån studentens önskemål och rådets riktlinjer, ut redskap som ska ingå i planen för bedömningsarbetet. För att öka tillförlitligheten i bedömningen kan man använda flera redskap, sk triangulering, för att få en mer utvecklad bild³³.

De redskap som nämns nedan är förslag till redskap, bl a hämtade från andra modeller för bedömning av reell kompetens och kunskapsbedömning. Det finns inget som hindrar att man använder andra redskap, t ex relevanta, specialanpassade examinationer från de aktuella kurserna.

Autentiska bedömningar - bedömningspraktik

Genom att låta en student visa på sin kunskap genom praktiska moment är en metod som används i många av de modeller för bedömning av reell kompetens som används i Sverige.

Den autentiska bedömningen kan genomföras som en bedömningspraktik, där studenten är ute på en arbetsplats eller i en utbildningsmiljö inom högskolan.

Studenten bör ha möjlighet att påverka var bedömningen ska ske. Om möjligt bör man dock undvika att studenten blir bedömd på en arbetsplats där han/hon tidigare arbetat. Att komma tillbaka till en gammal arbetsplats kan påverka bedömningen såväl positivt som negativt. Praktikens längd bör avgöras i en diskussion mellan bedömare, praktikplats och studenten utifrån bl a omfattningen av bedömningarna.

På arbetsplatsen ska det finnas en handledare, som hjälper studenten tillrätta och instruerar studenten. I handledarens uppdrag kan det ingå att göra en bedömning av studenten under praktiken, som en form av medbedömare. Handledaren lämnar då ett underlag till ämneskunnig bedömare.

Det är föredömligt om det under praktiken ingår såväl övande som prövande moment, dvs studenten får möjlighet att öva på moment som ska bedömas innan den faktiska bedömningssituationen³⁴.

Cases

Väl förberedd case-metodik kan vara ett bra hjälpmedel vid bedömning av reell kompetens, eftersom case-metodik kan hjälpa studenten koppla samman teori och praktik, träna kritiskt tänkande samt ge studenten möjlighet att diskutera och argumentera kring verkliga fall. Casen bör i möjligaste mån vara verkliga, men det går dock att konstruera case. Case-metodik i bedömning av reell kompetens fungerar bäst när det är flera studenter som ska bedömas inom samma område. Case-lösningen kan redovisas antingen skriftligt, muntligt eller i form av ett drama³⁵.

³² Se Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 51

³³ Se Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 51

³⁴ Såväl Andersson & Fejes som Lindvall resonerar om bedömningar i autentisk miljö. Jansson redogör detaljerat för arbetet med bedömning i autentisk miljö.

³⁵ Läs mer i Lärprocesser i högre utbildning, sidan 172

Gestaltning

För att samla underlag till bedömningen kan studenten samla bevis på sin kunskap genom t ex teckningar, ljudinspelningar, videofilm eller fotografier³⁶. Studenten kan även använda t ex rollspel för att visa på kunskap i olika situationer.

Att arbeta med gestaltande arbetsformer leder ofta till en hög grad av reflektion hos studenten. Studenten kan arbeta sig fram till förståelse av fenomen och processer genom att visualisera och åskådliggöra dem, gestalta dem i bild.

Arbete med bild och andra skapande aktiviteter kan med fördel användas för att lära känna sig själv och sina resurser. Visuellt tänkande stimulerar självuttryck och kan underlätta interpersonell kommunikation omkring svåra teman. Bildskapande ger möjlighet att uttrycka känslor och beskriva erfarenheter som annars inte så lätt kan verbaliseras. Bilden möjliggör kommunikation av ”tyst kunskap” och gör studenten medveten om egna attityder och värderingar³⁷.

Att arbeta med bilder och teckningar kan vara ett sätt inte bara för studenten att kunna uttrycka sina tankar på ett reflekterande sätt, det kan också hjälpa bedömaren att förstå studentens tankar.

Medbedömare

En medbedömare är en utomstående person som gör en bedömning av studentens kunskaper gentemot kursplanernas mål, exempel på medbedömare är chefer, kollegor och kunder/klienter. För att underlätta bedömarens arbete kan han/hon få ett material som påminner om det självskattningsmaterial som studenten får. Den ämneskunniga bedömaren examinerar målen utifrån medbedömarens underlag. Att studenten, medbedömaren och den ämneskunniga träffas i ett trepartsmöte kan leda till att ”examinationen” blir ett lärande tillfälle för studenten, genom diskussionen³⁸.

Medlärare

En form för bedömning kan vara att låta den student som ska bedömas få planera och genomföra undervisning för en grupp med andra studenter. En ämnesbedömare deltar och gör en bedömning av kursplanernas mål. En rekommendation är att den grupp studenter som studenten ska undervisa är på en lägre nivå än den nivå som ska bedömas i momentet. Genom sk peer teaching kan studenten visa upp sina kunskaper och även lära sig nytt, det är oftast den som undervisar som lär sig mest.

Medstudentbedömare

Genom att låta studenterna ingå i bedömningsprocessen kan de lära mer av varandra. Studenterna får också en bild av hur andra ser på de kunskaper de har med sig. Bedömningen ska utgå från målen i kursplanerna, studenterna bör få underlag som motsvarar de självskattningsformulär som studenterna tidigare använt. Varje bedömning ska motiveras. Bedömningarna redovisas i ett seminarium, där dels var och en presenterar sina bedömningar, dels var och en ges möjlighet att kommentera de bedömningar som rör honom/henne³⁹.

³⁶ I Gestaltande arbetsformer i universitetspedagogik ger Skåreus exempel på en övning där lärarstudenter i bilder ska beskriva hur de kommer att bli som lärare, en bedömningsform som mycket väl kan användas vid bedömning av reell kompetens. Läs mer på sidan 19 i Gestaltande arbetsformer i universitetspedagogik.

³⁷ I Gestaltande arbetsformer i universitetspedagogik ger Englund konkreta exempel på hur bild kan användas som redskap i högskoleutbildningar.

³⁸ Läs mer i Lindvall, sidan 85

³⁹ Läs mer i Lecturers toolkit, sidorna 85-87

Praktiska prov/laboration

Ett sätt att låta studenten visa sin kompetens på är att använda praktiska prov eller laborationer. Om laborativa moment ingår i den ordinarie undervisningen är det naturligt att använda dessa i bedömningsarbetet. Laborationsmomentet bör genomföras i flera steg, där studenten genomför laborationen, reflekterar över sin insats och slutligen för en diskussion med ämnesbedömaren.

Projektarbete

I vissa programutbildningar ingår ett större projektarbete, där studenterna får använda kunskap som de inhämtat i samtliga kurser som ingår utbildningen. Utgångspunkten kan t ex vara ett verkligt problem som ett företag har. Studenternas uppdrag blir att presentera en lösning av problemet för företaget. Ett sådant projektarbete kan användas som redskap vid bedömning av reell kompetens.

”Skriv Din egen kursplan”

I vissa fall är det möjligt att lägga in valbara kurser i ett utbildningsprogram. Om det är möjligt och om studenten har kunskaper eller färdigheter som kan anses särskilt viktiga för yrkesområdet, kan studenten ges möjligheten att själv skriva en kursplan, som sedan hans/hennes kunskaper bedöms gentemot. Inledningsvis bör studenten få kursplaner för liknande kurser inom området samt en mall för hur kursplanen ska utformas. Dessutom bör studenten få information om andra delar i kursplaneskapandet, t ex hur många sidor som ska ingå i kurslitteraturen. I kursplanen ska innehåll, mål, examination och litteraturlista ingå.

När studenten utformat kursplanen, granskas innehåll och formalia av ämnesbedömaren. Kursen skickas till den instans som godkänner kursplaner för beslut. När kursplanen beslutats görs en bedömning av studentens kunskaper gentemot målen i kursplanen, t ex genom att använda de examinationsformer som studenten föreslagit i kursplanen.

I Valideringsdelegationens slutrapport beskrivs de två formerna av validering, kontrollerande och utforskande validering⁴⁰. Bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande är i de flesta fall en kontrollerande validering, där man bedömer studentens kunskaper gentemot redan fastställda mål. Genom att låta studenten forma kursplanerna själv kan bedömningen närma sig en mer utforskande validering.

Skriftliga redogörelser

Studenten kan få i uppgift att formulera olika former av skriftliga redogörelser, antingen att redogöra för sina kunskaper gentemot kursplanens mål, eller genom övningar där han/hon skriver kring ämnen som läraren angett. De skriftliga redogörelserna bör följas upp med samtal kring texterna. I de fall där skrivövningar används som examinationsform är det lämpligt att använda samma övningar vid bedömningen.

Specialanpassade test

I vissa fall är det nödvändigt att testa att studenten har vissa faktakunskaper. I sådana fall kan ett specialanpassat test användas. I de här fallen bör inte ordinarie tentor användas, utan specialanpassade test, eftersom studenten inte ingått i det undervisningssammanhang som övriga ingått i. Det är också viktigt att tänka på Högskoleförordningens skrivning ”i huvudsak motsvarar de kunskaper de är tänkta att tillgodoräknas emot”, det handlar alltså inte om att på yttersta detaljnivå kunna redogöra för vissa faktadetaljer, utan mer i större ordalag.

⁴⁰ Läs mer i Valideringsdelegationens slutrapport, sidorna 16-17

Tolkningar av simulerade autentiska exempel

Om det är svårt att erbjuda en bedömningspraktik kan studenten i stället ges möjlighet att se korta filmer som beskriver situationer som uppkommer i det yrke som utbildningen förbereder för, t ex vardagliga problemsituationer eller juridiska eller etiska dilemman. Studentens uppdrag blir att presentera en lösning för hur problemet kan lösas. Övningen kan byggas på med flera moment, där t ex en ämneskunnig bedömare lämnar sin syn på ärendet, och studenten får reflektera över likheter och skillnader i bedömningarna⁴¹.

Även en serie eller grupp bilder kan användas på samma sätt, studenten får beskriva sina kunskaper utifrån de bilder han/hon får se.

Bedömningssamtal

En viktig del i bedömningsfasen är bedömningssamtalet. Oavsett vilka av redskapen som används i bedömningsarbetet ska alltid bedömningssamtal ingå. Under samtalet diskuterar studenten och ämnesbedömaren studentens kunskap och färdighet i relation till kursplanernas mål. Självskattningmaterialet och portfolion utgör en grund för bedömningssamtalet.

Formalisering

I fasen formalisering fattas formella beslut i tillgodoräknandeärendet, studenten gör en utvärdering av processen och en eventuell studieplan upprättas för kompletterande studierna.

Formellt beslut

Eftersom studenten lämnat en ansökan om tillgodoräknande ska ett formellt beslut fattas i ärendet. Till ärendet ska det finnas skriftligt underlag för beslutet, och ett eventuellt avslag ska motiveras. När beslutet är fattat ska studenten underrättas om beslutet samt få information om möjligheten att överklaga beslutet. Handläggaren ansvarar för att beslutet meddelas studenten samt att resultat rapporteras in i ladok. Handläggaren ansvarar också för att ärendets akt blir komplett och att ärendet rapporteras avslutat i diariet.

Utvärdering

När bedömningen är avslutad ska studenten lämna in en utvärdering, där hon/han ges möjlighet att kommentera formerna för bedömningen, hantering, information osv. Utvärderingen bör användas för att kontrollera att studenten är nöjd med hanteringen av ärendet samt för att kunna förbättra processen för kommande ärenden. Utvärderingen blir en del av den dokumentation som följer ärendet.

Uppföljande samtal

När beslutet är fattat ska handläggaren ha ett uppföljande samtal med studenten, där studenten får information om utfallet av bedömningen. I samtalet ska även en diskussion kring ev kompletterande studier ingå, där studenten bör få komma med förslag till hur de kompletterande studierna ska genomföras och hur examinationen ska gå till. I samtalet bör också studentens utvärdering av processen tas upp.

Individuell studieplan

Utifrån det uppföljande samtalet ska handläggaren tillsammans med studievägledare och ev även

⁴¹ I dokumentet Professionellt förhållningssätt. En pedagogisk modell för bedömning av autentiska fall i lärar-, sotionom- och tandläkarutbildningen beskrivs hur man på Malmö högskola inom de tre ovan nämnda utbildningarna utvecklat en modell för filmade autentiska situationer.

⁴² Högskoleverket resonerar om vikten av återkoppling i rapporten Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 60

kursansvarig lärare sammanställa en individuell studieplan för de delar som saknas. I planen ska också framgå hur de olika momenten ska examineras.

Planen för bedömningsarbetet kan omformas till en studieplan.

Kompletterande studier och examination utifrån behov

Inom ramen för processen bör studenten erbjudas att komplettera med delar av kurser som han/hon saknar. Handläggaren ansvarar för att studenten antas till de kompletterande studierna. Studieplanen bör sättas samman så att studenten kan påbörja de kompletterande studierna så snart som möjligt efter att bedömningen slutförts⁴³. Om det är mindre delar av kurser som saknas bör studenten få möjlighet att komplettera dessa utanför de ordinarie kursmomenten, t ex genom att läsa in relevant litteratur på egen hand. Examinationerna bör också anpassas, studenten kan få lämna skriftliga redogörelser eller examineras genom samtal.

⁴³ Läs mer i Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräkande, Rapport 2009:21R, sidan 44

Projektet Validering West

Den modell som beskrivs i det här dokumentet är resultatet av samverkansprojektet Validering West, en samverkan mellan Högskolan i Borås, Högskolan i Skövde och Högskolan Väst. Projektet har finansierats av Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, NSHU, genom projektmedelsutlysningen för utvecklingsarbete inom breddad rekrytering och pedagogisk utveckling. Syftet med projektet var att utveckla en gemensam övergripande modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande.

Projektet att utveckla modellen har pågått under två år, från september 2007 till september 2009.

Arbetsgruppen i Validering West har bestått av Mattias Danielsson, samordnare för bedömning av reell kompetens vid Högskolan i Borås, Elisabeth Fjällman, adjunkt på Textilhögskolan vid Högskolan i Borås, AnnGRETH Johansson, examenshandläggare vid Högskolan Väst och Ingvar Karlsson, antagningshandläggare vid Högskolan i Skövde. Mattias Karlsson, Linda RuerGÅRD och Alejandro Crespo har varit studentrepresentanter i projektet under var sin period. Studenterna har bidragit med många värdefulla tankar och synpunkter utifrån studentperspektiv.

Den projektrapport som beskriver arbetet i projektet och som skickats till Utbildningsdepartementet finns att hämta på www.hb.se/valideringwest.

Bedömning av reell kompetens - validering

I och med propositionen om den öppna högskolan ges högskolorna möjlighet att bedöma individers reella kompetens. De förändringar som infördes i förordningen utifrån propositionen började gälla 2003⁴⁴.

Validering är ett begrepp som används för att identifiera, bedöma och erkänna individers kunskaper och kompetens. Begreppet används brett inom utbildningsområdet, och det kan ibland vara svårt att veta vad begreppet innebär i respektive sammanhang. Validering kan i en del sammanhang t ex innebära bedömning av utländsk utbildning, s k ekvivalering⁴⁵.

I texterna i förordningen beskrivs validering inom högskolan som ”bedömning av reell kompetens”, ett begrepp som Högskoleverket använder och rekommenderar att lärosätena använder. I det här dokumentet används därför i möjligaste mån begreppet bedömning av reell kompetens. I de fall begreppet ”validering” förekommer i texten är det kopplat till sammanhanget, t ex redogörelser kring andras arbete⁴⁶.

Högskolorna kan göra bedömningar av en individs reella kompetens i två hänseenden, dels för att avgöra om en presumtiv student har förutsättningar för att kunna tillgodogöra sig utbildningen, dels för att avgöra om en student kan få sina kunskaper tillgodoräknade i en högskoleutbildning.

Valideringsdelegationen, den myndighet som under åren 2004-2007 hade ansvaret att samordna och främja arbetet med validering i Sverige, föreslog i sin slutrapport att den definition av validering som används i departementsskrivelsen ds 2003:23 Validering m m – fortsatt utveckling av vuxnas lärande även i fortsättningen är den officiella definitionen av begreppet validering:

⁴⁴ I Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande finns en beskrivning av hur förändringarna i Högskoleförordningen kom till stånd.

⁴⁵ Se Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 56 och Kerstin Svenssons rapport VLD 2006/76.5.

⁴⁶ Läs mer i Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 20 samt i Valideringsdelegationens rapport, sidan 56.

Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats⁴⁷.

Inom ramen för validering finns två huvudinriktningar; den utforskande valideringen, där man identifierar och erkänner en individs kompetens och den kontrollerande valideringen, där man bedömer en individs kunskap och kompetens utifrån givna mål, t ex kursplaner⁴⁸. Utifrån Högskoleförordningens skrivningar kan högskolorna genomföra kontrollerande validering.

Egidius beskriver begreppet validering som en strukturerad bedömning av människors kunskaper, dvs vad de vet och har erfarenhet av, och kompetens, dvs vilka typer av uppgifter som de kan klara, oavsett var eller hur kunskaperna, erfarenheten och kompetensen har förvärvats. Med ”strukturerad” avses att man måste ha en viss modell att gå efter när man gör en validering. Den måste ha en viss struktur för att själv vara giltig, för att ha tillräcklig ”validitet”, dvs ge en korrekt bild av personernas kunskap och förmåga⁴⁹.

Vad står i förordningen?

De regler som styr tillgodoräkningen finns i sjätte kapitlet i högskoleförordningen (SFS 1993:100):

6§ Om en student vid en högskola i Sverige har gått igenom viss högskoleutbildning med godkänt resultat, har studenten rätt att tillgodoräkna sig detta för högskoleutbildning vid en annan högskola. Detta gäller dock inte, om det finns en väsentlig skillnad mellan utbildningarna.

Detsamma gäller studenter som har gått igenom en viss utbildning med godkänt resultat

1. vid universitet eller annan lärosanstalt för högre utbildning i Danmark, Finland, Island eller Norge eller hos den som är part i Europarådets konvention av den 11 april 1997 om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen (SÖ 2001:46) eller
2. vid Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap (SFS 2006:1053).

7§ En student har rätt att tillgodoräkna sig annan utbildning den som avses i 6 §, om de kunskaper eller färdigheter som studenten åberopar är av en sådan beskaffenhet och har en sådan omfattning att de i huvudsak svarar mot den utbildning för vilken de är avsedda att tillgodoräknas. En student får även tillgodoräknas motsvarande kunskaper och färdigheter som har förvärvats i yrkesverksamhet.

8§ Högskolan skall pröva om tidigare utbildning eller verksamhet kan godtas för tillgodoräkning. Den som är student kan komma i fråga för tillgodoräkning. Även den som har gått igenom en sådan uppdragsutbildning som avses i 6 och 7§§ förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor kan komma i fråga för tillgodoräkning för utbildning på grundläggande eller avancerad nivå⁵⁰.

Den 6 § anger att en student har rätt att tillgodoräkna utbildning om den inte väsentligen skiljer sig från den utbildning som den ska tillgodoräknas gentemot. Högskoleverket anser att bedömningen bör utgå från kursens akademiska nivå, att nyckelmoment finns med, och att bedömningarna alltså bör utgå från kursens lärandemål⁵¹.

Den 7 § anger att studenten även har rätt att tillgodoräkna annan utbildning och yrkesverksamhet om de kunskaper som studenten åberopar i huvudsak svarar mot utbildningen, bedömningarna ska med andra ord göras utifrån ett generöst förhållningssätt.

⁴⁷ Ds 2003:23 Validering m m – fortsatt utveckling av vuxnas lärande.

⁴⁸ Läs mer i Valideringsdelegationens slutrapport, sid 16-17 och Andersson & Fejes, sidan 96--

⁴⁹ Läs mer i Egidius, sidan 145

⁵⁰ Högskoleförordningen SFS 1993:100, sjätte kapitlet

⁵¹ Läs mer i Högskoleverkets rapport Tillgodoräknade av tidigare utbildning och yrkesverksamhet, sidan 15.

Skrivningen i högskoleförordningen innebär att högskolan har skyldighet att pröva en students ansökan om tillgodoräknande. För att kunna ansöka om ett tillgodoräknande krävs att individen är student vid lärosätet, dvs är antagen till och bedriver högskoleutbildning⁵². Hur länge en person är student vid ett lärosäte finns inte beskrivet i högskoleförordningen. Överklagandenämnden har behandlat ett antal ärenden där lärosäten avslagit ansökningar om tillgodoräkningen med motiveringar kopplade till tidsaspekter. Överklagandenämnden för högskolan har skapat en praxis, där enbart tidsaspekter inte är skäl att avslå en ansökan om tillgodoräknande, det måste finnas ytterligare omständigheter för att en tidigare student inte ska ses som student längre⁵³.

"Med student avses i denna förordning den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning - - - att i den utsträckning inte annat anges särskilt ."

4§ 1 kap Högskoleförordningen, SFS 1993:100

En student som gått en uppdragsutbildning har rätt att tillgodoräkna in uppdragsutbildningen i en ordinarie utbildning. Däremot finns ingen skrivning i uppdragsförordningen som ger en deltagare i en uppdragsutbildning rätt att tillgodoräkna sig tidigare studier eller kunskap som baseras på erfarenheter⁵⁴.

Värdering

I slutfasen av projektet kopplades externa värderare till projektet för att värdera den modell som utvecklats. Per Andersson är docent vid Linköpings universitet och har forskat inom området validering. Anna Danielsson är vägledare och Iwh Lauritsen arbetar med metodutveckling inom validering på Meritea. Värderingarna medföljer som bilagor.

⁵² Högskoleverket skriver i rapporten Tillgodoräknande av tidigare utbildning och yrkesverksamhet att det ”av bestämmelserna i högskoleförordningen fram går att det är bara redan antagna studenter som har en ovillkorlig rätt att få sina ansökningar om tillgodoräknande prövade”, se sidan 32.

⁵³ På Överklagandenämnden för högskolans hemsida, www.onh.se går det att ta del av ärenden som nämnden prövat, se t ex 41-180-08

⁵⁴ Uppdragsutbildning regleras genom Förordning om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor, SFS 2002:760. 7§ anger regler för tillgodoräknande av uppdragsutbildning. Överklagandenämnden för högskolan tar i bilaga till rapporten Tillgodoräknande av tidigare utbildning och yrkeserfarenhet upp ett exempel kring tillgodoräknande och uppdragsutbildning. Se även www.onh.se, ärende 41-897-03 och 41-398-08.

Diskussion

Förhandsbesked

I flera av de dokument som Sveriges Universitets- och Högskoleförbund, SUHF, publicerat kring bedömning av reell kompetens anges att en presumtiv student ska ha möjligheten att få ett förhandsbesked kring tillgodoräknande. SUHF menar att lärosätena bör vara skyldiga att utfärda förhandsbesked⁵⁵.

Högskoleverket konstaterar att det inte finns något som formellt tvingar högskolorna att lämna ett förhandsbesked om tillgodoräknande till en person som inte är student vid lärosätet⁵⁶.

Ur studentens perspektiv kan det vara ytterst relevant att veta hur lång tid man ska studera. De studenter som ansöker om en bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande har oftast varit ute i arbetslivet innan de söker sig till högskolan. Att veta hur lång tid studierna kommer att ta är avgörande för om dessa individer påbörjar sina studier eller inte.

Hur pass omfattande måste bedömningarna inför ett förhandsbesked om tillgodoräknande vara? För att förhandsbeskedet ska fylla en funktion för den presumtiva studenten måste det vara grundligt gjort. Dessutom är förhandsbeskedet bara ett preliminärt besked, baserat på förutsättningar som fanns när förhandsbeskedet utfärdades. Eftersom ett tillgodoräknande av reell kompetens utgår från målen i kursplaner, kan en del förändringar ske från det att förhandsbeskedet utfärdas till dess att den sökande har blivit student och kan ansöka om ett formellt tillgodoräknande, och under den tiden kan kursplaner ha skrivits om, kurser kan ha ersatts i utbildningsplaner, utbildningar kan ha lagts ner.

Är studenten beredd att gå igenom processen, utan att ha någon garanti för att antas till utbildningen? Är lärosätena beredda på att göra omfattande bedömningar av individers kunskap och kompetens, om lärosätena inte har garanti för att individen påbörjar utbildningen? Finns risken att individer som går in i en bedömningsprocess för ett förhandsbesked och som sedan inte antas till utbildningen känner sig lurade av lärosätet?

Högskoleverket skriver i rapporten kring tillgodoräknande om vikten av att göra individen medveten om att ett förhandsbesked är preliminärt, och att individen annars har möjlighet att begära skadestånd av lärosätet⁵⁷.

Kan förhandsbesked bli ett konkurrensredskap? Ansöker individen om ett förhandsbesked kring tillgodoräknande vid ett antal lärosäten, väljer han eller hon det lärosäte där utbildningstiden blir kortast. Kan förhandsbesked t o m leda till att kvaliteten i tillgodoräkningen sjunker, eftersom förhandsbeskeden blir ett sätt att rekrytera studenter?

Ett underlag för förhandsbesked kan användas som beslutsunderlag för ett tillgodoräknande om underlaget är väl genomarbetat, t ex utifrån den modell som presenteras i dokumentet.

Utifrån rättssäkerhets-, resursoptimerings- och kvalitetsaspekter bör lärosätena vara restriktiva med att utfärda formella förhandsbesked, vare sig för tillgodoräknande av formella meriter eller reell kompetens. Däremot bör lärosätena ge tydlig och korrekt information om möjligheterna till tillgodo-

⁵⁵ Se SUHF:s dokument Validering av reell kompetens inom högskolan år 2004 – hur har det gått? samt SUHF:s riktlinjer för bedömning av reell kompetens

⁵⁶ Se Högskoleverkets rapport Tillgodoräknande av tidigare utbildning och yrkesverksamhet.

⁵⁷ Läs mer i Högskoleverkets rapport Tillgodoräknande av tidigare utbildning och yrkesverksamhet.

räkningen samt i vägledningssituationer kunna ge ett övergripande besked om en individs möjlighet att tillgodoräkna formella meriter och reell kompetens. Väljer lärosätet att utfärda förhandsbesked för tillgodoräknande bör samma regler gälla för hela lärosätet, och inte för specifika utbildningar eller områden.

Betyg

I de riktlinjer som SUHF tagit fram för bedömning av reell kompetens⁵⁸ anges att ett tillgodoräknande baserat på reell kompetens inte ska betygsättas. Bakgrunden till rekommendationen är svårigheten att avgöra om kunskaperna motsvarar en godkänd eller väl godkänd-nivå.

Intentionerna i propositionen om den öppna högskolan var att ge reell kompetens en lika stark position som formella meriter, vilket rekommendationerna om icke betygsatta tillgodoräkningen motverkar. För vissa grupper, t ex jurister, är då inte bedömning av reell kompetens intressant, då konkurrensen om eftertraktade tingsmeriteringsplatser baseras på betyg.

Arbetsgruppen anser att kursplaner med väl genomtänkta och formulerade kriterier för betygen godkänt och väl godkänt innebär att tillgodoräkningen ska betygsättas. Kriterierna ska utgå från lärandemålen⁵⁹.

Ladok

Tillgodoräknande av utbildning från annat lärosäte kan dokumenteras i Ladok. Möjligheten finns även att dokumentera tillgodoräknande av hel kurs som grundas på annan verksamhet men Ladok har en begränsad användning när det gäller längre text för grunder av bedömning och beslut.

Systemet är begränsat när det gäller tillgodoräknande av delkurs. Det är inte möjligt att registrera in ett tillgodoräknande av del av ett provmoment förrän hela delkursen är avklarad. Möjligheten att skriva in grunden till tillgodoräkningen är än mer begränsad än för hel kurs.

Möjlighet finns att göra anteckningar kopplat till student eller en specifik kurs som studenten är registrerad på. En anteckning kan dock endast läsas av högskolan och studenten har inte tillgång till informationen.

En utveckling skulle behövas av Ladok för att t ex kunna diarieföra ansökan av tillgodoräknande, tillgodoräkna del av provmoment och för att kunna dokumentera på ett öppet och tydligt sätt. En förändring av tillgodoräkningfunktionerna (RS01 och RS21) behövs i hänseende att kunna tillgodoräkna delar av kurser och för att kunna skriva grunden till bedömningen eller utöka med en koppling till funktionen Anteckning (SA20) och i så fall öppna upp tillgången för student till anteckningarna.

Tidsåtgång

Valideringsdelegationens rekommendation är att en validering av en utbildning som normalt tar ett år att genomgå genomförs på 10 veckor⁶⁰. Utifrån högskoleperspektiv bör en utbildning som tar högst två år att läsa kunna bedömas och ett beslut fattas inom en termin. En utbildning som tar högst fyra år att läsa bör kunna bedömas och ett beslut fattas inom två terminer, och för utbildningar som är längre än fyra år bör bedömning och beslutsfattande kunna göras inom tre terminer.

Eftersom processen med bedömning av reell kompetens är relativt omfattande rekommenderar vi att

⁵⁸ Se SUHF:s rekommendationer, dnr 42/03

⁵⁹ Andersson & Fejes diskuterar betygsättning i validering, läs mer på sidan 132.

⁶⁰ Läs mer i Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 174

studenten får information om att en ansökan som understiger 30 hp eventuellt inte lönar sig, det kan då vara bättre att följa den ordinarie kursen.

Tar bedömningsarbetet mer än en termin ska särskilt fokus sättas på att bedöma och tillgodoräkna den första delen av utbildningen under den första terminen, så att studenten kan påbörja ev kompletterande studier så snart som möjligt⁶¹.

Kostnad för bedömning av reell kompetens

Kostnaden för en bedömning av reell kompetens beror på omfattningen av det som ska bedömas. Den stora kostnaden för högskolorna är personalkostnad, där den största delen rör bedömarna⁶².

De lägsta kostnaderna per ärende för bedömning av reell kompetens nås inom lärosäten som har en positiv inställning till bedömning av reell kompetens, där flera bedömningar redan genomförts med redan utvecklade redskap och av rutinerade bedömare.

Lärosätena framhåller ofta att bedömning av reell kompetens är kostsamt, men inga konkreta siffror har dock kunnat redovisas. Arbetsgruppen menar att lärosätenas resonemang mer handlar om ett inkomstbortfall än en ren kostnad, ett tillgodoräknande ger inte lärosätet någon ersättning. I den enkätundersökning som Högskoleverket genomförde 2009 tar lärosätena upp frågan om finansiering som ett av de större problemen med bedömning av reell kompetens⁶³.

Att lärosätena inte får någon ersättning för ett tillgodoräknande gör att högskolorna är mindre intresserade av att göra tillgodoräknande, lärosätet tjänar mer på att studenten går kurserna⁶⁴.

Studentens försörjning under processen

Tyvärr kan många individer som har kunskaper och färdigheter som skulle kunna tillgodoräknas tvingas avstå från att få sin kunskap bedömd på grund av ekonomiska skäl.

Högskoleförordningen har uppdaterats med nya delar, t ex bedömning av reell kompetens, medan reglerna för studiemedel inte gjort det. När studiemedelsförordningen senast uppdaterades innebar ett tillgodoräknande att en student som läst en kurs vid ett annat lärosäte fick räkna in den tidigare lästa kursen i en utbildning. Studentens prestation i samband med tillgodoräknandet var att leta fram kursplan, litteraturlista och kursintyg som sedan bedömdes av den som fattar beslut om tillgodoräknande. Studenten hade oftast haft studiemedel när den ursprungliga kursen lästes, och därför utformades reglerna så att ett tillgodoräknande inte ger rätt till studiemedel. När nu högskoleförordningen förändrats så att även icke formella kunskaper kan tillgodoräknas genom en process där studenten ska visa hur han/hon uppfyller målen i kurserna blir reglerna orättvisa⁶⁵.

De grupper som är aktuella för bedömning av reell kompetens är grupper som inte längre är ungdomar, som inte kan bo hemma och ha låga kostnader för mat och boende, utan istället personer som i

⁶¹ Se Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 174

⁶² I SUHF:s rapport Validering av reell kompetens inom högskolan 2004 – hur har det gått? finns en ”prisuppgift” från ett projekt på Malmö högskola där varje ärende kostat ca 10 000 kronor.

⁶³ Läs mer i Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 41. I SUHF:s rapport kring bedömning av reell kompetens tas problemet med finansiering upp, SUHF:s arbetsgrupp föreslår en översyn av resurstilldelningssystemet.

⁶⁴ Andersson & Fejes diskuterar samma fenomen, se sidan 124

⁶⁵ I Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R finns ett avsnitt som handlar om studentens finansiering under en tillgodoräknandeprocess, se sidan 44

många fall har arbetat en längre tid, och har varit vana att ha en trygg inkomst. Detta gör att många personer som egentligen skulle kunna ansöka om ett tillgodoräknande faller bort.

Den som är arbetslös och som har stora erfarenheter från ett område, och som genom en bedömning av reell kompetens skulle kunna stärka sin roll på arbetsmarknaden har också små möjligheter att genomföra bedömning av reell kompetens. Arbetslöshetskassorna identifierar processen kring bedömning av reell kompetens som studier och därmed är inte individen berättigad till ersättning under tiden, trots att individen förmodligen skulle stärka sina möjligheter till ett arbete genom att få sina kunskaper dokumenterade.

Valideringsdelegationen skriver i sin slutrapport att individer som valideras på gymnasienivå bör kunna ansöka om studiemedel genom registrering i sk orienteringskurser. Vårt förslag är att det även inom högskoleområdet ges möjlighet till finansiering under processen bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande⁶⁶.

Pedagogisk utveckling

Arbete med bedömning av reell kompetens leder till pedagogisk utveckling, genom att mål i kursplaner som inte är konkreta och mätbara identifieras. I vissa kurser saknar målen i kursplanerna validitet, dvs det i kursplanen uppsatta målet motsvarar inte det som avsetts när kursplanen skrevs. I vissa kursplaner finns mål som är av karaktären att många individer, med eller utan ämneskunskaper, uppfyller dem⁶⁷.

Att arbeta med bedömning av reell kompetens kan utveckla nya undervisningsformer och examinationsformer för den ordinarie undervisningen. Redskap som används i bedömningarna kan t ex implementeras i den ordinarie undervisningen.

En pedagogisk utmaning är att fundera över på vilket sätt man kan ta tillvara studenternas reella kompetens i den fortsatta utbildningen, så deras kunskaper blir en resurs i utbildningen.

Att skapa ”reell kompetens-spår” i den ordinarie utbildningen

Om man medvetet vill öka mångfalden i en utbildning kan ett ”reell kompetens-spår” bli ett redskap. Vid antagning till utbildningen kan lärosätet använda det alternativa urvalet, som idag används i mycket begränsad utsträckning. I urvalskriterierna anges då att en viss del av platserna på utbildningen tillsätts utifrån relevant yrkeslivserfarenhet.

Under den första terminen i ”reell kompetens-spåret” läser studenterna en specialkurs som handlar om att bedöma sin kunskap, t ex någon form av ”valideringskurs”, men även någon av de ordinarie kurserna i utbildningen. Under den första terminen görs också en bedömning av studenternas reella kompetens gentemot kursplanernas mål i utbildningen. När tillgodoräknande är gjort görs en individuell studieplan.

”Valideringskurs”

För att förenkla studentens arbete med att beskriva sin kunskap kan lärosätet erbjuda en ”valideringskurs”. Kursens syfte bör vara att ge studenten mer kunskap om vad bedömning av reell kompetens är, hur processen går till, hur man beskriver sina kunskaper, hur man arbetar med portfolio samt ge studenten fördjupad kunskap om den egna kompetensen.

⁶⁶ Se Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 31

⁶⁷ Högskoleverket tar upp frågan i rapporten Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, läs mer på sidan 40.

Kursen löser även en del praktiska problem för såväl lärosäte som student, t ex frågan kring finansiering under processen för studenten. Lärosätet får genom kursen ersättning för studentens prestation i kursen⁶⁸.

Tekniska hjälpmedel

En framgångsfaktor vid bedömning av reell kompetens är den som ska bedömas känner en trygghet och tilltro till processen. Att använda redskap som studenten känner sig trygg med och känner att han/hon behärskar är ett sätt att skapa goda förutsättningar för att göra rättvisa bedömningar.

I avsnittet som handlar om olika bedömningsredskap talar vi om en del tekniska redskap, t ex lärplattform, webbkamera och blogg. När man planerar vilka redskap man ska använda är det viktigt att studenten är involverad i urvalet, och att valet av redskap tar hänsyn till studentens önskemål och behov. Vissa grupper är mer intresserade av ny teknik än andra. Används tekniska redskap som för studenten är för avancerade finns risken att teknikrädslan överskuggar studentens verkliga kompetens.

Ett exempel är självskattningsmaterialet som finns i en digital version, där studenten kan fylla i sina svar genom att klicka i rutor och skriva text i formulärfält. Om studenten känner en osäkerhet för det digitala formuläret, skriv ut det på papper och låt studenten fylla i det manuellt.

Kursplaner finns i många fall i digitala former, men för den som är datorovan kan det kännas bättre att få dem i pappersform.

Uppdragsutbildning

I arbetsgruppens uppdrag ingick att anpassa modellen till olika kategorier studenter, t ex distansstudenter och studenter med annat modersmål än svenska. En kategori som också nämndes var deltagare i uppdragsutbildning. Efter att ha studerat den förordning som styr uppdragsutbildning⁶⁹ kan arbetsgruppen konstatera att det inom ramen för uppdragsutbildning inte är möjligt att tillgodoräkna sig andra studier eller arbetslivserfarenhet. De skrivningar som finns i förordningstexten och som nämner tillgodoräknande handlar om att en student i en reguljär utbildning, som tidigare har genomgått en uppdragsutbildning, har rätt att tillgodoräkna sig uppdragsutbildningen gentemot den reguljära utbildningen⁷⁰.

Arbetsgruppen tolkar bakgrunden till att det inte går att tillgodoräkna t ex reell kompetens i en uppdragsutbildning som att uppdragsutbildningens syfte är köparen ska kunna köpa just de delar som den anställda saknar.

Inför en försäljning av en uppdragsutbildning kan högskolan göra en kompetensinventering för att se på vilken nivå deltagaren ligger, och därmed kunna anpassa offerten efter detta. Görs kompetensinventeringen på ett gediget sätt, t ex utifrån den modell som presenterats i dokumentet kan kompetensinventeringen användas som underlag för ett tillgodoräknande⁷¹ när deltagaren antagits till en reguljär utbildning. Den presumtiva deltagaren bör få mycket tydlig information om att kompetensinventeringen inte faller ut som högskolepoäng förrän han/hon antagits till en reguljär utbildning.

⁶⁸ Se Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 54

⁶⁹ Förordning om uppdragsutbildning vid universitet och högskola, SFS 2002:760.

⁷⁰ Se Förordning om uppdragsutbildning vid universitet och högskola, SFS 2002:760, §7

⁷¹ Jämför resonemanget om förhandsbesked.

Hårda bedömningar

Eftersom bedömning av reell kompetens är en relativt ny företeelse i det svenska utbildningssystemet, finns en oro dels att studenten inte ska ha de kunskaper som förväntas, dels att bedömningarna ska ifrågasättas av andra. Därför tenderar bedömningarna av reell kompetens att bli betydligt hårdare än bedömningar av studenter som ingår i de ordinarie utbildningarna. En utgångspunkt i processen bör vara att bedömningarna av en studentens reella kompetens bör ligga i linje med bedömningarna som görs av studenterna i den ordinarie utbildningen⁷².

Blockbedömning

Den mest resurskrävande delen av arbetet med bedömning av reell kompetens är bedömningsfasen. För att hushålla med såväl lärosätets resurser som med studentens tid rekommenderar vi att bedömningen görs i någon form av block, där samma bedömningsredskap kan användas för att bedöma flera kurser. För att få en hög reliabilitet i bedömningen är det bättre att tre lärare gemensamt bedömer tre kurser än att de tre kurserna bedöms var för sig.

”Ej valideringsbar”

Vår utgångspunkt är att det är möjligt att bedöma individers kunskaper gentemot alla kurser i högskolan. Däremot är det troligt att det är lättare att inhämta kunskap motsvarande målen i vissa kurser än i andra. Inom högskolan har diskussioner förekommit om det går att bedöma en individs kunskaper gentemot kursen där examensarbetet ingår, givetvis går det att göra en bedömning om individen uppfyller målen.

All kunskap går att bedöma, alla individer kan få sin kunskap bedömd. Däremot är det inte säkert att individen har kunskap eller färdigheter som går att identifiera eller dokumentera⁷³.

Att relatera högskolepoäng till lärandemålen

En bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande utgår från lärandemålen i kurserna. Ett problem uppstår när bedömningen är slutförd och studenten har visat på att han/hon uppfyller några men inte alla mål i en utbildning. Här finns två olika lösningar på vad som registreras i det studieadministrativa systemet Ladok.

Ett sätt är att redan under kursplanekonstruktionen koppla lärandemålen till de examinationer/provmoment som ingår i kursen. Detta leder också till att man redan under arbetet med kursplaneutvecklingen kan kontrollera att examinationerna mäter kursplanens mål och att det inte finns mål som inte examineras. När studenten klarat av alla mål kopplade till en examination markeras den som tillgodoräknad i det studieadministrativa systemet.

Det andra sättet är att examinator efter bedömningen av studentens kunskaper gör en uppskattning av hur många poäng de avklarade målen ger, och att man plockar samman poäng så att det passar i de olika examinationerna. Att arbeta på det här sättet kan leda till problem när studenten ska genomföra kompletterande studier för att nå hel kurs.

Arbetsgruppen förordar den första lösningen. Arbetsgruppen föreslår också att det i kursplaner ska framgå vilken examination som examinerar respektive mål.

⁷² Läs mer i Andersson & Fejes, sidan 103-104

⁷³ Valideringsdelegationen resonerar kring ”icke valideringsbar” på sidan 104 i slutrapporten. Andersson & Fejes för ett liknande resonemang, se sidan 150.

Att skriva yttrande och beslutsunderlag

De dokument som ligger till grund för beslut om tillgodoräknande eller avslag på ansökan fyller en viktig funktion, såväl under själva bedömningsarbetet som t ex vid ett överklagande. Det är viktigt att yttrande och underlag innehåller erforderlig information.

Ämnesbedömarnas yttrande

I ämnesbedömarens yttrande bör det framgå vilken utbildning bedömningen avser, här är det viktigt att Ladok-kod anges, så att det lätt går att se vilka mål som varit utgångspunkten. Det ska framgå hur bedömningarna gått till, vilka redskap som använts samt när bedömningarna gjorts. I yttrandet ska det framgå vilka mål i kursen bedömaren anser att studentens kunskaper och färdigheter motsvarar.

En skicklig bedömare kan även ange om studenten genom kompletterande uppgifter kan inhämta den kunskap som eventuellt saknas, antingen inom ramen för bedömningen eller inom ramen för de kompletterande studierna.

För att visa på reliabiliteten i bedömningen bör även bedömarens kompetens kort beskrivas, t ex genom att ange tjänstegrad och ämne, t ex lektor i företagsekonomi.

Yttrandet blir ett arbetsmaterial, som inte kommer att ingå i ärendets akt, och alltså inte kommer att vara en offentlig handling. Yttrandet bör ändå sparas under en tid för att kunna användas vid ett eventuellt överklagande eller vid en kvalitetskontroll av ärendet.

Beslutsunderlag

När ämnesbedömarna inkommit med sina yttranden sammanställer handläggaren ett beslutsunderlag, där samtliga bedömares yttranden för hela studentens ansökan om tillgodoräknande sammanförs. I beslutsunderlaget ska det framgå vilka som gjort bedömningarna, hur bedömningarna gjorts samt ämnesbedömarnas förslag till beslut.

Beslutsunderlaget blir det officiella underlaget till beslutet, och ska ingå i ärendets akt.

Tillgodoräknande av reell kompetens kontra formella meriter

I vissa fall har studenten någon eller några kurser från universitet eller högskola med sig sedan tidigare. Dessa kurser bör givetvis tillgodoräknas i ett tidigt skede i processen. Även utbildning från andra utbildningsformer, som kan tillgodoräknas i enlighet med 7§ i högskoleförordningen bör genomföras innan processen med bedömning av reell kompetens genomförs.

I vissa fall kan det vara svårt att bedöma om en utbildning motsvarar en högskolekurs, t ex eftergymnasiala utbildningar som genomförts för en längre tid sen. I dessa fall kan den tidigare utbildningen vägas in i bedömning av reell kompetens. I de fall där mål tydligt framgår i den äldre utbildningsdokumentationen tillgodoräknas detta, medan andra mål bedöms utifrån studentens reella kompetens.

Bedömning av reell kompetens kan också vara en framkomlig väg i fall där det är komplicerat att tillgodoräkna en akademisk kurs gentemot en annan, om t ex poängomfattningen skiljer sig mellan de två kurserna. En kurs i matematik vid ett lärosäte kan ha en högre poängomfattning än en annan kurs i ämnet, trots att målen i grunden är desamma. Mäter man här den reella kompetensen hos studenten kan man komma ifrån skillnaden i poängomfattning, som annars kan bli ett problem vid t ex examensansökan.

Studentperspektiv

För att ett tillgodoräknande baserat på reell kompetens ska gynna studenten har han eller hon en framträdande roll i modellen, något som även Valideringsdelegationen pekar på. Processen utgår därför från studentens syfte med ansökan om tillgodoräknande och anpassas i möjligaste mån efter studentens önskemål och behov. Portfoliomethodiken stödjer detta förhållningssätt. Studenten ska ges möjlighet att påverka valet av redskap och hur planen för arbetet ska se ut i övrigt. Utöver detta generella förhållningssätt har vid framtagning av modellen även beaktats villkoren för distansstudenter, studenter med funktionshinder, könsaspekter och studenter med svenska som andraspråk. Ett särskilt material, liknande det här dokumentet, har utarbetats för studenten.

Vägledning

I de flesta sammanhang där bedömning av reell kompetens diskuteras nämns vikten av vägledning och om vägledarens roll under processen. Andersson och Fejes skriver t ex att en central roll i processen intas av vägledaren⁷⁴.

I vägledarens roll ingår att vara en brygga mellan studenten och utbildningssystemet. Det är viktigt att poängtera att vägledaren inte ska delta i bedömningsarbetet, utan vara ett stöd för studenten och i processen⁷⁵.

Valideringsdelegationen föreslår utbildningskrav för tre områden, som alla kan kopplas till vägledning; vägledande, rådgivande och informerande insatser. I det här dokumentet ingår de tre områdena i det som vi beskriver som vägledning i de samtal som vägledaren för med studenten⁷⁶.

⁷⁴ Läs mer i t ex Andersson & Fejes, sidan 151. Valideringsdelegationen har sammanställt flera rapporter om vägledning i validering, där det pekas på vikten av vägledning, se t ex Ringströms rapport.

⁷⁵ Valideringsdelegationen refererar till en norsk undersökning, som talar om vikten av att validanden har EN person att vända sig till under valideringsprocessen. Läs mer på sidan 256 i Valideringsdelegationens slutrapport. Läs även sidan 2 i Valideringsdelegationens rapport VLD 2006/76.5.

⁷⁶ Läs mer i Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 142

Kvalitet

Den reella kompetensen, som formaliserats genom tillgodoräknande utifrån bedömningar av reell kompetens, måste för att ge en legitimitet gentemot studenten, avnämarna och högskolan hålla en hög nivå. För att säkerställa detta måste kvalitetssäkringen av modellen vara god⁷⁷.

Andersson och Fejes diskuterar kvaliteten i bedömning av reell kompetens utifrån perspektiven validitet och reliabilitet⁷⁸. Begreppet validitet beskriver om bedömningarna bedömer det som avsetts. Reliabilitet beskriver bedömningens tillförlitlighet.

Bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande utgår från kursplanernas mål. För att validiteten ska vara hög i bedömningarna ska de bedöma studentens kunskaper gentemot målen. För att reliabiliteten ska vara hög krävs att bedömningarna är trovärdiga, t ex gjorts av bedömare med kunskaper i ämnet.

Nedan beskrivs vilka kvalitetsfrämjande aspekter som ingått i utvecklandet av modellen samt vilka kvalitetsfrämjande moment som ingår i modellen, relaterat till användningen av modellen på lärosätena.

Kvalitet i modellens grundstruktur

En nedtecknad och fastställd modell för bedömning av reell kompetens är i sig kvalitetssäkrande. Genom att använda en modell som underlag när man gör bedömningar av reell kompetens innebär att alla ärenden hanteras på ett likvärdigt sätt.

Utvecklingsarbetet av modellen har gjorts under två års tid, vilket innebär att det förekommit många prövande diskussioner kring utformandet av modellen. Modellen har diskuterats med såväl experter inom området bedömning av reell kompetens, som ”vanliga” användare, t ex lärare, och de som ska bedömas med hjälp av modellen, dvs studenter.

I projektets plan ingick att modellen skulle testas på pilotstudenter. Pilotstudierna har av olika anledningar, bl a svårigheten att hitta studenter som vill delta, varit svåra att genomföra. Modellen har därför konkret testats på ett fåtal studenter.

Modellen bygger till stor del på andra, beprövade sätt för kunskapsbedömning. Inget av redskapen är oprövade, de är hämtade från andra bedömningssammanhang och valideringsmodeller.

I slutskedet av utvecklingsarbetet har två erkänt duktiga och erfarna värderare granskat modellen och metodmaterialet, och gjort en skriftlig värdering av modellen. Vid de tre högskolorna som ingår i projektet kommer de nämnder som ansvarar för utbildningsfrågor att fatta beslut om införandet av modellen. Nämnderna har också ett övergripande kvalitetssäkringsansvar för modellen.

Kvalitet på övergripande nivå

De nämnder och råd som har ett övergripande ansvar för tillämpningen av modellen ansvarar också för kvalitetssäkring av processen. Nämnderna och råden föreslås granska avslutade ärenden för att kontrollera kvaliteten i bedömningarna samt besluta om förändringar i arbetssätt för att ärendehanteringens ska hålla en hög nivå.

⁷⁷ Läs mer i t ex Valideringsdelegationens slutrapport, sidan 85

⁷⁸ Läs mer i Andersson & Fejes Kunskapers värde, sidorna 99-105

Kvalitet i kursplan?

Vid bedömning av reell kompetens inom universitet och högskola utgår bedömningarna från lärandemålen i de aktuella kurserna. Här finns ett problem; beskriver kursplanernas mål det som studenten verkligen förväntas kunna? Kursplanerna är konstruerade för studenter som deltar i den ordinarie utbildningen, och målen är därför inte alltid ”vässade”. Vissa mål kan ligga på en mer allmängiltig nivå där man utgår från att studenten fått en bredare kunskap genom att delta i undervisningen⁷⁹. Om målen i undervisningen inte speglar det som studenten förväntas kunna, blir validiteten i bedömningen låg. Denna aspekt av validitet är dock inte enbart kopplad till bedömning av reell kompetens, utan till all undervisning.

Kvalitet på ärendenivå

I metodmaterialet har kvalitetsfrämjande och kvalitetskontrollerande komponenter lagts in. För att främja kvaliteten i bedömningarna ska t ex flera bedömningsredskap användas, flera bedömare ska göra bedömningarna, bedömarna ska ha en specifik kompetens och hela processen ska dokumenteras. Kvaliteten kontrolleras genom studentens utvärdering samt genom att nämnderna och råden följer upp ärenden.

Certifiering av bedömare

I Valideringsdelegationens slutrapport resoneras kring vikten av certifiering av bedömare. Andersson & Fejes menar tvärtom att det i alla lärares ordinarie uppdrag ingår att göra bedömningar av kunskap och kompetens och att den som anställt dem anser att de har förmågan att göra relevanta bedömningar. Andersson & Fejes anser dock att lärarna eventuellt behöver kompetensutveckling kring kunskapssynen som präglar bedömning av reell kompetens⁸⁰.

Vi väljer utgå från Andersson & Fejes resonemang, och avstår från att ha en specifik certifiering för de lärare inom högskolan som ska arbeta med bedömning av reell kompetens. Dock anser vi att lärare som ska arbeta med bedömning av reell kompetens ska ha genomgått den högskolepedagogiska utbildning som högskoleförordningen nämner som ett krav för anställning⁸¹. I de högskolepedagogiska utbildningarna bör moment som rör bedömning av reell kompetens och den kunskapssyn som är relaterad till detta ingå⁸².

I många andra sammanhang som rör bedömning av reell kompetens talar man om specifika ”valideringspedagoger”, lärare som specialiserats på att bedöma reell kompetens. Vi menar att alla lärare inom högskolan har ett ansvar att arbeta med bedömning av reell kompetens, och att det ingår i alla lärares uppdrag att åta sig att göra bedömningar i det egna ämnet⁸³.

⁷⁹ Läs mer i Andersson & Fejes, sidan 99-102

⁸⁰ Läs mer i Andersson & Fejes, sidan 148

⁸¹ Se Högskoleförordningen SFS 1993:100, 4 kap, 9§.

⁸² Högskoleverket resonerar kring bedömarkompetens i rapporten Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 62

⁸³ Jansson resonerar kring ”nya yrkesroller”, t ex valideringsvägledare, valideringspedagog och yrkesbedömare, se sidan 64

Referenser och lästips

Andersson, Per & Fejes, Andreas (2005). *Kunskapens värde: validering i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Andersson, Per, Sjösten, Nils-Åke & Ahn, Song-ee (2003). *Att värdera kunskap, erfarenhet och kompetens: perspektiv på validering*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1831>

Bron, Agnieszka & Wilhelmson, Lena (red.) (2005). *Lärprocesser i högre utbildning*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Egidius, Henry (2005). *Att vara lärare i vår tid: inspirera, handleda, undervisa, organisera och bedöma*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Ellmin, Roger & Ellmin, Birgitta (2003). *Att arbeta med portfolio: teori, förhållningssätt och praktik*. 1. uppl. Stockholm: Gothia

Ellmin, Roger (2003). *Portfolio: sätt att arbeta, tänka och lära*. 3. uppl. Stockholm: Gothia

Erhardsson M (red) (2006). *Gestaltande metoder i universitetspedagogik. Bildskapande och forumspel*. Tillgänglig via internet http://www.upc.umu.se/publikationer/gestaltande_metoder_web.pdf

Habeshaw, Sue, Habeshaw, Trevor & Gibbs, Graham (1993). *53 interesting ways to assess your students*. 3. rev. ed. Bristol: Technical & Educational Services

Hartsmar, N m fl: *Professionellt förhållningssätt. En pedagogisk modell för bedömning av autentiska fall i lärar-, socionom- och tandläkarutbildning*. Tillgänglig via Internet; <http://hdl.handle.net/2043/6745>

Jakobsson, Ann-Katrin (2000). *Motivation och inläring ur genusperspektiv: en studie av gymnasieelever på teoretiska linjer/program*. Diss. Göteborg : Univ.

Jansson, Tommy (2004). *Validering: att synliggöra individens resurser*. 1. uppl. Malmö: Liber Ekonomi

Lindvall, Eva (2004). *Vägledning i validering: att resa i livstiden*. Lund: Studentlitteratur

Race, Phil (2001). *The Lecturer's Toolkit. A Practical Guide to Learning, Teaching & Assessment*. London: Kogan Page.

Sandberg, Fredrik & Schultz, Linda (2007). *Validus: slutrapport för fas 1 i ett samverkansprojekt om validering av fackligt förtroendevaldas kunskaper inhämtade genom arbetsplatslärande*. Lund: Lunds universitet

Schultz, Linda & Sandberg, Fredrik (2007). *Validus II: rapport från fas 2 av ett samverkansprojekt gällande validering av fackliga kunskaper inhämtade genom arbetsplatslärande*. Lund: Lunds universitet

Wernersson, Inga (2006). *Genusperspektiv på pedagogik*. Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning

Högskoleverket: *Tillgodoräknande av tidigare utbildning och yrkesverksamhet. Rapport från högskoleverket*. Tillgänglig via internet: http://www.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800095987/2004-05-18_tillgodoraknande.pdf

Högskoleverket: *Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande*. Högskoleverkets Rapport 2009:21R Tillgänglig via internet: <http://hsv.se/download/18.19c0f8951221af3b17d7ffe1554/0921R.pdf>

Högskoleverket: *Kvinnor och män i högskolan*, Högskoleverkets rapport 2008:20R, tillgänglig via internet: <http://hsv.se/download/18.6923699711a25cb275a8000278/0820R.pdf>

SUHF: *Rekommendationer för arbetet med att validera reell kompetens inom högskolan*, SUHF, dnr 42/03. Tillgänglig via internet <http://www.suhf.se/web/4a08a014-5e2b-48a5-9e3c-e1ad92b6467b.aspx>

SUHF: *Validering av reell kompetens inom högskolan 2004 – hur har det gått?* Tillgänglig på internet via <http://www.suhf.se/web/2a7008da-7243-4459-9477-7e9c23a30565.aspx>

Validering av kunskaper och kompetens. (2007). Gävle: Högskolan i Gävle. Tillgänglig via Internet: http://www.creativemedialab.se/Validering%20av%20kunskaper%20och%20kompetens_final.pdf

Valideringsdelegationen: *Valideringsdelegationens slutrapport: mot en nationell struktur*. (2008). Norrköping: Valideringsdelegationen. Tillgänglig på Internet: http://jcoll.skolutveckling.se/digital-Assets/158480_valideringsdelegationen.pdf

Valideringsdelegationen: *Tankar och förslag kring vägledning och vägledares roll i valideringsprocessen*, dnr VLD2006/76.5, tillgänglig via internet <http://www.vagledarforeningen.org/foreningen/ovrigt.htm>

Styrdokument

Högskoleförordningen (SFS 1993:100)

Förordning om uppdragsutbildning vid universitet och högskola (SFS 2002:760)

Förvaltningslagen (SFS 1986:223)

Reflektioner kring en modell för bedömning av reell kompetens, utvecklad inom projektet Validering West

Per Andersson, docent i pedagogik

Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet

Centrum för lärande och undervisning, Högskolan i Borås

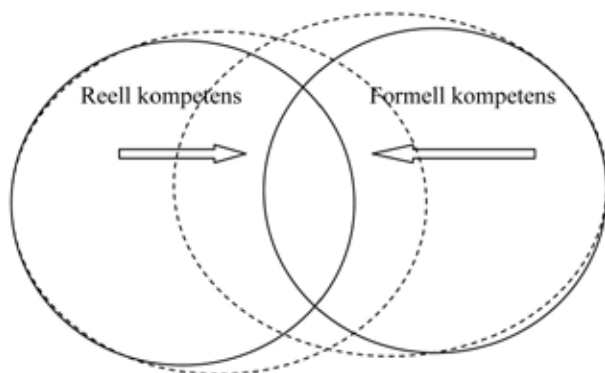
Detta avsnitt tar upp ett antal reflektioner som resultaten från projektet Validering West har gett upphov till, relaterat till bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Reflektionerna anknyter i varierande utsträckning till de utgångspunkter som ligger till grund för den modell som formulerats inom projektet: att bedömningen ska vara rättssäker, kvalitetssäker, resursoptimal och studentcentrerad, samt att modellen ska vara generaliserbar i betydelsen användbar inom olika utbildningsområden och för alla kategorier av studenter.

Reell kompetens¹

En första fråga fokuserar på ett nyckelbegrepp i sammanhanget. Vad är reell kompetens? Den reella kompetensen är en generell beteckning för det som till exempel en student faktiskt kan. Detta innebär att all examination i högskolan i princip innebär bedömning av reell kompetens. Universitetslärarna förväntas bedöma om studenterna uppfyller målen, vilka är formulerade i termer av viss kompetens som de förväntas besitta. Var denna kompetens har utvecklats kan man inte veta med säkerhet, även om vi som lärare ofta utgår från att den utvecklats inom ramen för en viss kurs. Men studenten kan även ha haft kunskaper med sig till kursen, eller ha utvecklat kunskaper parallellt med studierna, kunskaper vilka är en del av hennes/hans reella kompetens vid examinationstillfället. Det som egentligen avses när begreppet ”reell kompetens” lyfts fram är den kompetens som har utvecklats i andra sammanhang än inom utbildningen, vilken kan ligga till grund för behörighet och/eller tillgodoräknanden, men som alltså också är en del av den kunskap som bedöms vid examinationer.

Reell kompetens ses ibland som en motpol till formell kompetens, men det handlar snarare om två överlappande aspekter av kompetensen. Den formella dokumentationen av kompetensen bygger på en bedömning, till exempel en examination inom högskolan, som gjorts av vissa delar av individens faktiska kompetens vid ett visst tillfälle. Men det är alltså med största sannolikhet så att stora delar av den reella kompetensen inte har bedömts. Vi måste snarare ta som utgångspunkt att det är omöjligt att genom olika slags bedömning ge en sann bild av en persons alla kunskaper eller kompetenser, utan strävan är att ge en så bra bild som möjligt av vissa aspekter av kunskapen/kompetensen. Dessutom innebär det livslånga lärandet att individens kompetens troligen har utvecklats sedan bedömningen gjordes. Slutligen kan kanske också vissa kunskaper ha försämrats eller försvunnit sedan bedömningen gjordes på grund av glömska och/eller att kunskaperna inte har tillämpats, vilket i sin tur betyder att delar av den formella kompetensen inte överensstämmer med den reella kompetensen. Strävan i en bedömning av reell kompetens är att reell och formell kompetens ska närma sig varandra, eller med andra ord att de i större utsträckning ska överlappa varandra (se Figur 1).

¹ En mer utförlig diskussion kring begreppen kompetens, kunskap och lärande i relation till validering ryms inte i dessa reflektioner, se i stället Andersson och Fejes (2005).

Figur 1. Reell och formell kompetens som olika aspekter av kompetensen, där ambitionen med validering och bedömning av reell kompetens är att de båda aspekterna ska närma sig varandra och överlappningen mellan dem öka.

Det faktum att den reella kompetensen utgörs av resultatet av allt lärande, inom och utom det aktuella högskolesammanhanget, innebär för övrigt att begreppet ”bedömning av reell kompetens” kanske inte är optimalt när det gäller att beskriva den företeelse som avses här, och som i andra sammanhang, utanför högskolan, ofta betecknas ”validering”. I engelskspråkiga sammanhang används ett antal olika begrepp – främst *accreditation*, *recognition*, *assessment* och *validation* – men alla med tillägget *of prior learning*, ”av tidigare lärande”. När vi använder begreppet ”validering” är syftningen på (resultatet av) tidigare lärande, oftast från andra sammanhang, implicit. Kanske ska man överväga att även på svenska använda begrepp som mer tydligt gör avgränsningen av vad det är man syftar till att bedöma? Detta skulle å ena sidan öka medvetenheten om vad som är tanken med att föra in diskussionen kring bedömning av reell kompetens, men å andra sidan är det – som även diskuteras i andra delar av detta reflekterande avsnitt – sällan självklart var och hur gränsen ska dras mellan tidigare lärande från andra sammanhang och det aktuella lärandet från det (utbildnings)sammanhang man befinner sig i för närvarande.

Variation i kunskaper

Nästa fråga handlar om vilken frihet eller öppenhet för variation som finns i ett sammanhang med vissa ramar. Kan mål uppnås med varierande kunskaper som grund? Efter Bolognaprocessen ska mål formuleras i termer av ”aktiva verb”, vad studenten ska kunna göra (inkluderar även intellektuella färdigheter!). Med denna typ av mål som utgångspunkt bör innehållet i studentens kunskaper kunna variera i viss utsträckning, självklart inom ramen för kursens innehåll. Detta torde vara en förutsättning för att bedömning av reell kompetens utvecklad utanför undervisningen i den aktuella kursen ska bli verkligt meningsfull. De studenter som ansöker om tillgodoräknande baserat på reell kompetens har sannolikt varierande erfarenheter bakom sig, vilka har lett till att de utvecklat en viss variation av kunskaper inom ämnesområdet. Frågan vid bedömningen blir huruvida de genom dessa kunskaper uppfyller alla eller delar av de aktuella kursmålen. Frågan om öppenhet för variation i kunskaper leder vidare till en diskussion kring vilka perspektiv på lärande som är eller kan vara utgångspunkt för bedömningar av reell kompetens.

Perspektiv på lärande

Den modell som utformats inom Validering West bygger på en uttalad portfoliomethodik. En sådan metod är tydligt kopplad till en syn på lärande som brukar betecknas ”erfarenhetsbaserat lärande”. Ett sådant synsätt innebär att erfarenheter ligger till grund för reflektion, som gör att man blir medveten om formulerar de kunskaper som erfarenheten lett fram till. Dessa kunskaper tillämpas sedan, vilket ger upphov till nya erfarenheter och nytt lärande. Man brukar tala om en ”läracykel” (se t.ex. Kolb, 1984). I valideringsmodellen så är portfolion ett verktyg för att dokumentera sina erfarenheter, men

också reflektioner och det lärande som synliggjorts genom reflektionen, och portfolions innehåll kan därmed ligga till grund för bedömningen.

Här kan man fråga sig vilka synsätt på lärande som kan ligga till grund för validering. Finns det andra alternativ än idén om erfarenhetsbaserat lärande? Ja, det finns självklart andra alternativ, och vissa sådana är också inbäddade i de tankar som formulerats inom Validering West. Autentiska bedömningar och ”valideringspraktik” är till exempel metoder som används i olika valideringssammanhang, i Sverige speciellt när det handlar om bedömning av yrkeskompetens. I dessa metoder är utgångspunkten snarast idén om ”situerat lärande”, att lärandet och kunskapen är nära relaterat till sitt specifika sammanhang (se t.ex. Lave & Wenger, 1991; Wenger, 1998). Detta kommer till uttryck genom att man vill göra bedömningar i autentiska sammanhang, för att personerna som bedöms ska kunna göra sig själva rättvisa, det vill säga att bedömningen ska bli tillförlitlig. I modellen för man in sådana autentiska bedömningar som en möjlig del av det underlag som samlas i portfolion och som sedan ska ligga till grund för den samlade bedömningen av individens kompetens.

Finns det ytterligare andra lärandeteorier som skulle kunna föras in i diskussionen kring bedömning av reell kompetens? Ett perspektiv som ligger nära till hands i bedömningssammanhang är det behavioristiska, som sätter fokus på vilket beteende som utvecklats hos individen (se t.ex. Skinner, 1969). Med noggrant utformade kriterier för vilket beteende som är det rätta kan man bedöma med hög tillförlitlighet – med utgångspunkten att det är just detta som man avser att mäta/bedöma. Men speciellt i ett sammanhang som högre utbildning är det knappast detaljerade ”atomistiska” beskrivningar av önskvärt beteende som i första hand ska användas för att definiera vilken kunskap som är värdefullt – även om ett system med lärandemål skulle kunna utvecklas i en sådan riktning.

Snarare är det mer ”holistiska” utgångspunkter som borde prägla definitionerna av vad det innebär att ha uppnått lärandemålen i högre utbildning. Här är det snarare lärandeteorier som den fenomenografiskt grundade variationsteorin som skulle kunna vara fruktbara utgångspunkter i en utveckling av bedömningen av reell kompetens (se t.ex. Marton & Booth, 1997). Den fenomenografiska forskningen har inom olika kunskapsområden definierat variationen i sätt att uppfatta eller erfara vissa fenomen, en variation som beskrivs genom kvalitativt skilda kategorier. I många fall har sådana utfallsrum av kategorier kunnat formuleras som ”hierarkiska”, med uppfattningar som (i relation till nu gällande paradigm) är mer eller mindre riktiga. Om man inom ett kunskapsområde kan identifiera de uppfattningar som bör ha utvecklats för att uppfylla lärandemålen, så borde detta kunna ligga till grund för en bedömning av reell kompetens som är relativt oberoende av deltagande i specifika kurser med ett mer i detalj specificerat innehåll (jämför diskussionen ovan om Variation i kunskaper). Forskning på det fenomenografiska området har visat att det inte finns något självklart samband mellan genomgångna studier och mer utvecklade sätt att uppfatta centrala fenomen. Detta är relaterat till den skillnad i sätt att ta sig an studier och lärande som har beskrivits som ytinriktade respektive djupinriktade. Det är inte orimligt att lärande baserat på ett faktiskt kunskapsbehov i ett informellt lärandesammanhang blir djupinriktat, medan studier i formell utbildning riskerar att bli ytinriktade på grund av de yttre ramarna för lärandet (examination, begränsad tid, fastställd kurslitteratur etc.). Det informella lärandet kan bland annat därför mycket väl resultera i en väl så utvecklad förståelse som formella studier, även om denna förståelse inte alltid är så väl formulerad i ord. Den generella utmaningen är att utforma bedömningsformer som kommer åt förståelsen ”på djupet”, såväl när det gäller ”bedömning av reell kompetens” som i ordinarie examination – och i utbildningen är också utmaningen att genom utbildningsdesignen bidra till att studenternas lärande blir djupinriktat.

Medvetenheten om olika perspektiv på lärande, och en modell som ger utrymme för varierande perspektiv, ökar möjligheterna att åstadkomma en generellt användbar modell av det slag som Validering West strävat efter. Olika ämnesområden, professioner och discipliner bygger på delvis olika slags kunskaper, och präglas också av olika slags lärande, vilket ställer krav på bedömningsmetoderna.

En generell modell för bedömning av reell kompetens utvecklad genom tidigare lärande behöver därför vara utformad så att man inom ramen för modellen kan variera sig med avseende på hur bedömningen görs.

Resursoptimering

En av utgångspunkterna för Validering West var att arbetet skulle leda fram till en modell som är resursoptimal. Vad är resursoptimalt? Avsikten med ett tillgodoräknande är att studenten inte ska behöva ägna tid åt att studera delar av en utbildning där hon/han redan uppfyller målen. Samtidigt kan studenten förlora något på att inte genomföra alla delar av en utbildning. Om ett utbildningsprogram är uppbyggt som en helhet innebär detta förhoppningsvis att studenten uppnår något mer än enbart målen i de enskilda kurserna. Detta är normalt sett avsikten, även om programmål inte examineras på samma sätt som kursmål. Det studenten eventuellt förlorar på att inte delta i en hel utbildning måste alltså uppvägas av den intjänade tiden, som kan ägnas åt annat. Detta är en subjektiv bedömning som är svår att utvärdera.

Men resursoptimalt handlar också om de ekonomiska resurserna. För att en bedömning för tillgodoräknande ska vara ekonomiskt meningsfull måste bedömningen kosta mindre än att delta i motsvarande utbildningsmoment/kurser. En central fråga blir här vilka kostnader som ska räknas in i bedömningen av om det hela är resursoptimalt. Om man ur lärosätetsperspektiv enbart väger in de kostnader som ligger inom den egna ekonomin, vilket man självklart har som utgångspunkt, uppfattas bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande sannolikt som potentiellt resurskrävande. När den normala situationen är att man genomför utbildning som, åtminstone jämfört med individuella bedömningar av reell kompetens, är att betrakta som massutbildning, blir dessa bedömningar troligen förhållandevis resurskrävande. Kostnaden kan bli högre per tillgodoräknad poäng än kostnaden för motsvarande utbildning, och när tillgodoräknanden dessutom inte utgör underlag för resurstilldelningen till lärosätet blir det svårt att hitta en optimal lösning. Här finns flera utvecklingsmöjligheter, som dock förutsätter förändringar i regelverk och synsätt. Principen att tillgodoräknanden inte utgör underlag för resurstilldelning är logisk, så länge tillgodoräknanden bygger på tidigare genomförda studier. Men när den reella kompetensen utvecklats utanför det offentligt finansierade utbildningsväsendet och i stället genom informellt och icke-formellt lärande på fritid och i arbete blir situationen en annan. Tillgodoräknanden av kunskaper som bygger på sådant lärande kräver större insatser, vilket – tillsammans med det faktum att lärandet inte tidigare varit relaterat till offentligt finansierad utbildning – borde kunna motivera att arbetet med sådana tillgodoräknanden kunde berättiga till ökade resurser.

En annan aspekt är att lärosätets kostnader för att genomföra bedömningar av reell kompetens endast utgör en del av den totala kostnaden. Så länge tillgodoräknandet tar mindre tid än motsvarande utbildning innebär detta ett effektivare utnyttjande av tid än studiedeltagande, vilket sparar resurser inte bara ur individperspektiv utan också ur samhällsperspektiv. Här kan man räkna in såväl förkortningen av studietiden, vilken kan innebära mindre behov av försörjning via studiemedel, som de ökade tid som studenten kommer att stå till arbetsmarknadens förfogande. Med tanke på att den tid en student förväntas lägga ner på utbildning är avsevärt högre än den lärartid per student som högskolans utbildning innebär, finns det en potentiellt stor resursbesparing i tillgodoräknande av reell kompetens, även om denna process kräver relativt mycket tid av högskolans personal.

Rättssäkerhet och dokumentation

Rättssäkerheten var en utgångspunkt för arbetet, och denna verkar vara väl tillgodosedd i modellen, med tanke på den fokus som läggs på vikten av dokumentation. Här bör man tydligt skilja på studentens egen dokumentation, portfolion, och den dokumentation som lärosätet gör av bedömningens process och utfall. I modellen framhålls speciellt vikten av dokumentation, och då avses lärosätets dokumentation. Men ur rättsäkerhetsperspektiv så torde båda dessa delar vara av vikt. Att lärosätet dokumenterar

är självklart viktigt, för att det ska finnas möjlighet att gå tillbaka till denna dokumentation om oklarheter och/eller meningsskiljaktigheter uppstår. Men även studentens dokumentation är viktig, då denna utgör underlag för bedömning. När detta underlag för bedömning finns samlat underlättas en eventuell granskning av bedömningsprocessen, till skillnad från exempelvis en bedömning som bygger på muntlig examination eller att man visar upp färdigheter i praktiska prov, om dessa enbart bedöms utifrån att bedömaren varit åhörare/observatör. Med andra ord: om sådana bedömningar görs bör underlaget dokumenteras i portfolion, till exempel genom audio/videospelning.

”Hårdare” bedömning av reell kompetens?

I metodmaterialet berörs även frågan huruvida bedömningar av reell kompetens riskerar att bli orättvisa i avseendet att bedömningarna blir ”hårdare” än ordinarie examination för att tilliten till bedömningen av reell kompetens inte ska riskeras. Det som framhålls är kraven i olika typer av bedömning ska vara jämbördiga och därmed rättvisa. Denna problematik torde bland annat handla om att den ordinarie examinationen görs i ett sammanhang där bedömande lärare och de studenter vars kunskaper bedöms ofta möts i undervisningssammanhanget och inte enbart genom examinationen, och om att andra bedömningsformer tillämpas i detta sammanhang. Om den ordinarie bedömningen exempelvis delas upp på flera tillfällen över tid inom ett utbildningssammanhang ökar tillförlitligheten i den samlade bedömningen, och eventuella fel i bedömningen vid enstaka tillfällen kompenseras. Men om bedömningen gör mer samlat, och därmed mer koncentrerad i tid, kanske vid en bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande, kan man behöva ställa något högre krav vid det enstaka tillfället, för att den sammanvägda tillförlitligheten ska bli motsvarande.

En annan aspekt av detta är att det i en kurs kan göras informella bedömningar utöver vid examinationen. Lärare kan med andra ord tänkas väga in sådant underlag som formellt sett inte ska ingå i underlaget för bedömningen och betygsättningen. Här finns ett problem som kan behöva hanteras, om bedömningen av reell kompetens ska bli rättvis i relation till ordinarie examination. Detta är för övrigt en parallell till den diskussion som finns kring rättssäker examination i allmänhet inom högskolor och universitet, och som bland annat har lett fram till att anonyma tentor har börjat användas i större utsträckning, som ett sätt att skilja undervisningen och lärprocessen från examinationen. Och, för att knyta ihop dessa reflektioner, den bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande som Validering West arbetat med handlar just om bedömning som i princip är åtskild från lärprocessen, även om man hela tiden bör vara medveten om att även bedömningsprocessen i sig troligen leder till nytt lärande.

Referenser

Andersson, P. & Fejes, A. (2005) *Kunskapens värde: Validering i teori och praktik*. Lund: Student litteratur,.

Kolb, D.A. (1984) *Experiential learning: Experiences as the source of learning and development*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Lave, J. & Wenger, E. (1991) *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Marton, F. & Booth, S. (1997) *Learning and Awareness*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. (På svenska: *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.)

Skinner, B.F. (1969) *Undervisningsteknologi*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Wenger, E. (1998) *Communities of practice: Learning, meaning and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Validering West

En modell och metodbeskrivning för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande

Inledning

Validering West (Högskolan i Borås, Högskolan Väst, Högskolan i Skövde) har inom ramen för sitt projekt utvecklat en övergripande gemensam modell för validering av reell kompetens. Modellen följer vedertagna definitioner och teorier runt validering. Modellen beskriver en organisatorisk struktur med en tydlig roll - och ansvarsfördelning, redskap för bedömning, uppföljning och kvalitetssäkring.

Validering är ett begrepp som numera används i ett brett samhällsperspektiv. Nyttan av validering kan handla om integration, anställningsbarhet, arbetsorganisatoriska sammanhang, tillträde till utbildning, tillgodoräknande eller förkortning av studier.

Uppdraget

Utifrån den förfrågan som Meritea har fått från Validering West att värdera den framtagna modellen har vi valt att kommentera och fokusera på kvalitet och metodik i valideringsprocessen.

Vi utgår ifrån våra erfarenheter av metodutveckling för validering och tillämpning av validering inom olika yrkesområden. Meritea gör avstamp i "European Guidelines for validation non-formal and informal learning", "Euroval – riktlinjer och kvalitetskriterier för validering" samt "Valideringsdelegationens Slutrapport – mot en nationell struktur".

Kommentarer

Nedan vill Meritea lyfta fram några moment och frågeställningar som är särskilt intressanta sätta fokus på.

- ❖ Validering Wests modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande omfattar tydliga beskrivningar av valideringsprocessen delar, bedömningsredskap, roll- och ansvarsfördelning, resultatets formalisering och utvärdering av processen.
- ❖ Kartlägningsfasen i modellen börjar med en formativ ansats för att senare gå över i en mer summativ bedömning. Individens reella kompetens prövas mot kursens lärandemål utifrån fastställda kurs- och utbildningsplaner. Om tolkningar av kursmålen är otydligt beskrivna kan det vara svårt för studenten att göra egna tolkningar och att kunna påvisa kunskaper och färdigheter i en bedömningsituation. På vilket sätt kan man ytterligare säkerställa att individens tolkning och förståelse av kursmålen är i överensstämmelse med bedömarens tolkning?
- ❖ En svårighet för bedömaren ligger i att bedöma kunskaper och färdigheter, som till stor del kommer till uttryck i handling. På vilket sätt kan den kompetens som ligger bakom en handling/utförande av en uppgift tydliggöras? Ett informellt lärande kan vara situerat lärande. Erfarenheterna visar att det är svårt att identifiera, bedöma samt värdera vilka erfarenhetsbaserade kunskaper som ligger bakom ett handlande. Risk finns för såväl under- som överskattning av de kunskaper, som erfarenheten har gett individen.
- ❖ I förslaget förs en diskussion om behovet av antingen en grupp av bedömare som tillägnar sig en bedömarkompetens eller att alla lärare anses ha kompetens och kan utföra bedömningar av reell kompetens. Bedömarkompetens är inte bara ämneskunskap utan det krävs ett förhållningssätt till informellt och icke-formellt lärande. Vilka krav behöver ställas på bedömarens kompetens?
- ❖ I modellen presenteras flera bedömningsverktyg som ska göra det möjligt att välja det lämpliga verktyget i förhållande till målet. Individerna ges en möjlighet att påverka valet av bedömningsverktyg som kan öka acceptansen av bedömningsresultatet.
- ❖ Valet av redskap har en avgörande betydelse för säkerställande av att "man mäter det som avses att mätas".
- ❖ Valet av Portfolio som metodik möjliggör för individen att själv bedöma, utvärdera och synliggöra sitt lärande. Individerna ska utifrån sin tolkning av kursmål samla bevis över sin reella kompetens. Är det rimligt att utgå från att målgruppen med informell kompetens också har kunskap och insikt om portfoliomethodiken? Modellen behöver tydliggöra och beskriva på vilket sätt individen får stöd i upprättandet av sin portfolio.

Slutord

Validering West har i sin modell lagt ribban högt – ett bra initiativ!

Validering West har utvecklat en modell och struktur som gör det möjligt för högskolor att utpröva och tillämpa dessa metoder för tillgodoräknande av reell kompetens. Med en gemensam struktur skapas möjligheter för högskolorna att samverka inom Västra Götalandsregionen. I ett regionalt perspektiv kan det innebära en ökad och breddad rekrytering till lärosätena. I ett individperspektiv kan vinsten bli en kortare studietid.

Göteborg den 16 november 2009

Iwh Lauritsen
Meritea AB

Anna Danielsson

PLAN FÖR BEDÖMNING AV REELL KOMPETENS AVSEENDE STINA STUDENT, 820909-0000

Stina Student har ansökt om tillgodoräknande av reell kompetens gentemot bibliotekarieutbildningen, 180 hp. Planen utgår från utbildningsplan för BBIB1 som gäller från hösten 2009. Utifrån den självskattning Stina gjort samt samtal med studievägledare har en plan för bedömningsarbetet sammanställts.

Planen omfattar kurserna:

Introduktion till högre utbildning och biblioteks- och informationsvetenskap, 15 hp

Kunskapsorganisation 1, 7,5 hp

Bibliotek i samhället 1, 7,5 hp

Kunskapsorganisation 2, 7,5 hp

Bibliotek i samhället 2, 7,5 hp

Bibliotek och användare, 15 hp

Informationskompetens och lärande, 7,5 hp

Vetenskapsteori och forskningsmetoder 1, 7,5 hp

Biblioteks- och informationsvetenskapliga fallstudier 1, 15 hp

Kunskapsorganisation 3, 7,5 hp

Projektledning, utveckling och utvärdering, 7,5 hp

Bibliotekens redskap och arbetsmetoder, 15 hp (

Under bedömningen kommer följande redskap användas:

Bedömningspraktik

Praktiska moment i de i planen ingående kurserna kommer att bedömas genom bedömningspraktik. Bedömningspraktiken kommer att genomföras på Högskolan i Småstads bibliotek under perioden 2009-11-10—2009-11-30. Britta Bok kommer att vara handledare och kommer även att fungera som medbedömare. Anna Adjunkt kommer att vara huvudbedömare. Yttrande ska vara sammanställt senast 2009-12-04.

Cases

Kurserna Biblioteks- och informationsvetenskapliga fallstudier 1 och 2, 15 hp kommer att bedömas genom att studenten får arbeta med case. Carina Case är ansvarig bedömare. Studenten ska senast 2009-12-04 ha redovisat casen till ansvarig bedömare. Yttrande ska vara sammanställt senast 2009-12-11.

Praktiska prov

Katalogisering och klassificeringssystem bedöms genom praktiska prov. Katja Katalog är ansvarig bedömare. Bedömningen genomförs under vecka 50, och yttrandet ska vara sammanställt senast 2009-12-11.

Skriftliga redogörelser

De teoretiska momenten i utbildningarna kommer att bedömas genom skriftliga redogörelser. Lennart Lektor och Anna Adjunkt ansvarar för uppgifterna. Studenten ska lämna sina skriftliga redogörelser senast 2009-12-11 och yttrande ska vara sammanställt senast 2009-12-15

Bedömningssamtal

Det slutliga bedömningssamtalet ska hållas under vecka 51. Lennart Lektor ansvarar för samtalet. Bedömarnas yttranden ska vara sammanställda senast 2010-01-15.

Valbara kurser i termin 4 och 5 (15+15 hp)

Stina önskar inkludera kurserna Litteraturvetenskaplig introduktion A, 10 p (15 hp), från Göteborgs universitet och Psykologi på arbetsplatsen, 15 hp, från Högskolan Väst i examen.

Kurser som ej bedöms

Kurserna Vetenskapsteori och forskningsmetoder 2, 7,5 hp och Kandidatuppsats, 15 hp kommer inte att bedömas, utan kommer att ingå i den kommande studieplanen.

Planen har sammanställts av Hanna Handläggare. Studenten har haft möjlighet att kommentera planen innan den fastställdes. Beslut om plan för bedömningen har fattats av Beda Beslut.

Beslut om tillgodoräknande samt beslut om studieplan kommer att fattas av Beda Beslut.

Småstad 2009-10-26

Beda Beslut

Hanna Handläggare

Nedan finner Du lärandemålen för de kurser Du ansökt om bedömning av reell kompetens av. Fundera över i vilken grad Din kunskap motsvarar målen. Markera Din värdering i rutorna. Kommentera Ditt val i kolumnen till höger, genom att beskriva vad Du kan och hur Du inhämtat kunskapen.

- 1 – Mina kunskaper motsvarar inte kursplanens mål.**
2 – Jag kan exemplifiera innehållet i målet och tillämpa målet i praktiskt arbete.
3 – Jag kan exemplifiera innehållet i målet, tillämpa målet i praktiskt arbete och relatera målet till teori.

Kursens namn, antal hp				
<i>Namn på ev Delkurs I, antal hp</i>				
Kan Du/har Du	1	2	3	Motivera / kommentera
- Lärandemål 1	☐	☐	☐	
- Lärandemål 2	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	
-	☐	☐	☐	

<i>Delkurs II</i>					
Kan Du/har Du		1	2	3	Motivera / kommentera
- Lärandemål 1		☐	☐	☐	
- Lärandemål 2		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
Kursens namn, antal hp					
<i>Namn på ev Delkurs I, antal hp</i>					
Kan Du/har Du					
- Lärandemål 1		☐	☐	☐	
- Lärandemål 2		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	
-		☐	☐	☐	

Anvisningar till självskattningsformuläret

Självskattningsformuläret är studentens möjlighet att skatta sig gentemot kursplanernas mål, vilket ger studenten en insikt i vilka kunskaper han/hon har respektive inte har.

Självskattningsformuläret är studentens dokument, som studenten samlar i sin portfolio. Självskattningen blir ett samtalsunderlag vid upprättandet av planen för bedömningsarbetet samt vid bedömningssamtalet.

Det underlättar för studenten om alla mål för samtliga kurser som studenten ansökt om bedömning av finns listade i ett och samma dokument.

En digital version av självskattningsformuläret finns att hämta på www.hb.se/valideringwest

Börja med att ange kursens namn samt omfattningen i högskolepoäng. Ange sedan delkursens namn och poängomfattning. Skriv sedan in alt kopiera och klistra in lärandemålen från aktuell kursplan. Vissa mål kan behöva ”snyggas till” för att studenten ska kunna göra en skattning.

Formuläret är anpassat för att det ska kunna fyllas i digitalt. Det finns formulärfält i dokumentet, för att dessa ska kunna användas måste formuläret skrivskyddas. I Word 2007 väljer du fliken ”Granska”. Under menyn ”Skydda dokument” väljer du ”Begränsa formatering och redigering”. Under Redigeringsbegränsningar väljer du ”Tillåt” och ”Fylla i formulär” i gardinen. Avsluta med ”Ja, starta tvingande skydd”. Om du vill redigera innehållet öppnar du skyddet under samma flik.

Givetvis kan du låta studenten fylla i formuläret på papper genom att göra en utskrift, då behöver du inte skydda dokumentet innan utskrift.

